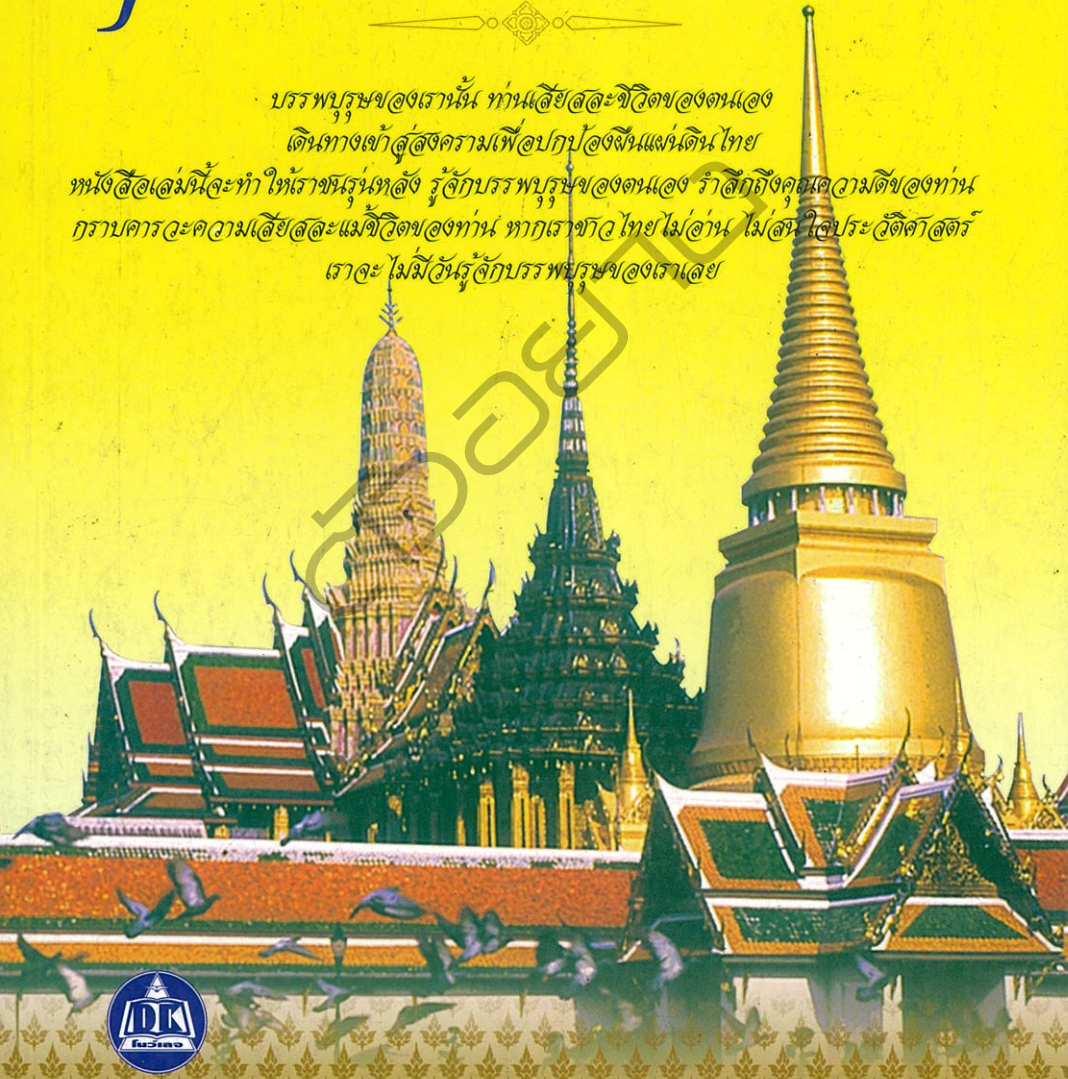

เกร็ดพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์

บรรพบุรุษของเราเห็น ท่านเสียสละชีวิตของตนเอง
เดินทางเข้าสู่สงครามเพื่อปกป้องแผ่นดินไทย
หนังสือเล่มนี้จะทำให้เราเห็นรูปร่าง รู้จักบรรพบุรุษของเรา รักถึงคุณค่าความดีของท่าน
กราบคารวะความเสียสละแก่ชีวิตของท่าน หากเราคนไทยไม่อ่าน ไม่สนใจประวัติศาสตร์
เราจะไม่มีวันรู้จักบรรพบุรุษของเราเลย

The Knowledge Center

นำเสนอหนังสือดี มีคุณค่า

อานันท์ ปันยารชุน

คำนำสำนักพิมพ์

ความภาคภูมิใจในประเทศชาติ ความรู้สึกรักชาติเกิดขึ้นได้จากการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของประเทศนั้น ๆ วิธีการเรียนรู้ประวัติศาสตร์อย่างหนึ่ง ได้จากการอ่านพงศาวดารที่ถูกละเลยว่าเป็นบันทึกที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ เกร็ดพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ได้รวบรวมพงศาวดารเหล่านั้น มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพระเจ้าตากสินมหาราชและพระมหากษัตริย์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์ รวมถึงพระราชกรณียกิจ เหตุการณ์บ้านเมืองสำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละรัชกาล ตั้งแต่เหตุการณ์ก่อนเริ่มสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ จวบจนกระทั่งถึงรัชกาลปัจจุบัน

กว่าบ้านเมืองจะผ่านมาถึงทุกวันนี้ บรรพชนเราในอดีตได้ต่อสู้มาอย่างห้าวหาญ แพ้บ้าง ชนะบ้าง เพื่อปกป้องประเทศชาติอันเป็นที่รัก

เกร็ดพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์เล่มนี้ ได้บอกเล่าเรื่องราวคุณงามความดีของบรรพชนเราด้วยภาษาเรียบง่าย ชวนติดตาม

หากไม่มีอดีต ก็ไม่มีปัจจุบัน หากเราไม่ศึกษาเรื่องราวในอดีต มีหรือจะรู้แจ้งเห็นชัดในเหตุการณ์ปัจจุบัน หากเราไม่รักอดีต เราจะภูมิใจในความเป็นคน ในความเป็นชาติได้อย่างไร

เมื่อคุณเริ่มอ่านเกร็ดพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์เล่มนี้ จึงเหมือนหนึ่งกับการเริ่มตรวจค้น ศึกษาความเป็นมาของตนเองในอดีตและเมื่อคุณอ่านจบ คุณจะภาคภูมิใจที่ได้เกิดเป็นคนไทย คุณจะรู้สึกชอบคุณบรรพชนและคุณจะรักเมืองไทยมากขึ้น

ด้วยความปรารถนาดี

The Knowledge Center

คำนำผู้เรียบเรียง

เกร็ดพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ฉบับที่อยู่ในมือท่านนี้ ผู้เรียบเรียงได้นำเสนอเหตุการณ์ตั้งแต่หลังกรุงศรีอยุธยาถูกพม่าเผาเมื่อปีพุทธศักราช ๒๓๑๐ แล้วพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกอบกู้เอกราชให้กับชาวกรุงศรีอยุธยาได้อย่างทันท่วงที่ ทรงสร้างกรุงธนบุรีเป็นเมืองหลวงทดแทนในช่วงเวลาต่อมาแล้วกลับล่มสลาย ซึ่งผู้รวบรวมได้นำเสนอเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง จนถึงพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ ทั้งนี้ได้พยายามร้อยเรียงเหตุการณ์สานต่อเพื่อมิให้ท่านผู้อ่านสับสน และเมื่อท่านผู้อ่านได้ศึกษาพระราชพงศาวดารช่วงนี้อย่างละเอียดลึกซึ้ง ท่านจะทราบว่

“กรุงศรีอยุธยาไม่มีล้นคนดี” ตามที่คนโบราณท่านกล่าวไว้นั้น มีจริง

ผลงานเรียบเรียงเกร็ดพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ฉบับนี้ ข้าพเจ้าได้นำเสนอในแนวเดียวกันกับเกร็ดพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ที่ได้นำเสนอมาก่อนหน้านี้ ด้วยการนำเหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้นในรัชกาลนั้น ๆ มาเสนอ แล้วร้อยเรียงให้ต่อเนื่องกันกับรัชกาลต่อไป

การนำเสนอด้วยวิธีของข้าพเจ้านี้ จะใช้วิธีการนำเหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้นตามที่พระราชพงศาวดารบันทึกไว้มาเรียบเรียงเสนอ บันทึกไว้อย่างไรก็นำมาเสนออย่างนั้น ทั้งนี้เพราะ การเรียบเรียงประวัติศาสตร์ไม่เหมือนกับการเขียนนวนิยายหรือการเขียนเรื่องสั้น ที่เราสามารถเขียนออกมาตามจินตนาการของเราได้ การเรียบเรียงประวัติศาสตร์จะทำเช่นนั้นไม่ได้

พงศาวดารบันทึกไว้อย่างไร เราต้องนำเสนออย่างนั้น จะเปลี่ยนแปลง แก้ไข ตัดออก หรือเพิ่มเติมแม้เพียงคำเดียว ประโยคเดียวกันไม่ได้ทั้งสิ้น

ฉะนั้น จะเป็นการ **บิดเบือนประวัติศาสตร์** อย่างไม่ตั้งใจ

วัตถุประสงค์หลักของผู้เรียบเรียงก็คือ

ต้องการให้ท่านผู้อ่านทราบว่า บรรพบุรุษของเรานั้น ท่านเสียสละความสะดวกสบายในชีวิตประจำวัน เดินทางเข้าสู่สงครามเพื่อปกป้องผืนแผ่นดินที่อยู่ที่ทำกิน เมื่อเดินออกจากบ้านไปแล้ว ไม่มีผู้ใดทราบเลยว่า จะได้กลับมาเห็นบ้าน เห็นลูก เห็นเมีย เห็นพ่อ-แม่ผู้ชรา อีกหรือไม่?

ต้องการให้ชนรุ่นหลัง รู้จักบรรพบุรุษของตนเอง อย่างน้อยก็รำลึกถึงคุณความดีของท่าน กราบคารวะความเสียสละแม้ชีวิตของท่าน เป็นการตอบแทนพระคุณของท่านทางใจ

“หากท่านไม่อ่าน ไม่สนใจประวัติศาสตร์ ท่านจะไม่มีวันรู้จักบรรพบุรุษของท่านเลย”

ท่านทราบหรือไม่ว่า ทหารที่เดินทางเข้าสู่สนามรบในสงคราม ๙ ทัพันั้น มีบรรพบุรุษของท่านรวมอยู่ด้วยอย่างน้อยหนึ่งท่าน ผู้รวบรวมก็เชื่อเกินร้อยว่า มีบรรพบุรุษของข้าพเจ้ารวมอยู่ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เพราะในสมัยนั้น พลเมืองของไทยเรามีบางเบามาก เมื่อเกิดศึกสงครามใหญ่ เช่นนั้น ชายฉกรรจ์ทุกคนต้องเป็นทหาร ชายฉกรรจ์ทุกคน ต้องออกสนามรบ ออกไปช่วยกันขับไล่อริราชศัตรู เหลือทิ้งไว้แต่เด็ก ผู้หญิง และท่านผู้ชราเฝ้าบ้าน

ผู้รวบรวมหวังว่า เมื่อได้อ่านได้ศึกษาประวัติศาสตร์ ท่านผู้อ่านจะรู้จักบรรพบุรุษของท่าน และยังรวมไปถึงความรู้สึกรัก - ห่วงแทนรู้คุณค่าของแผ่นดินถิ่นกำเนิดของท่าน และเชื่อว่า ท่านผู้อ่านจะเกิดความรู้สึกว่า เป็นหน้าที่ของพวกเราทุกคน ที่จะต้องปกป้องผืนแผ่นดิน

ผืนนี้ ที่บรรพบุรุษท่านปกป้องรักษาเอาไว้ให้ และเป็นหน้าที่ของพวกเราทุกคน ต้องสานต่อเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษของพวกเราต่อไป อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ขอขอบคุณ คุณศิริศักดิ์ อภิศักดิ์มนตรี เป็นอย่างมาก ที่ได้ช่วยตรวจอย่างละเอียดลออในด้านเนื้อหา การสะกดการันต์ให้ถูกต้องตามพจนานุกรม รวมไปถึงวรรคตอนให้ถูกต้องตามหลักภาษาไทย ทั้งนี้เพราะวรรคตอนที่ผิด อาจทำให้ความหมายเปลี่ยนไปชนิดคาดไม่ถึงเลยทีเดียว ซึ่งผู้รวบรวมได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้มาก

จนเชื่อได้ว่า หนังสือเกร็ดพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ เล่มนี้อาจไม่มีข้อบกพร่องเลย หรือหากมี ก็มีน้อยที่สุด ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาเป็นลักษณะของการทำงาน

ทั้งนี้เพราะคนเราใช้ฟันบดอาหารวันละหลายร้อยหลายพันครั้ง ก็ยังผลอกัดลิ้นตัวเอง หากมีข้อบกพร่องใด ๆ ในหนังสือเล่มนี้ ผู้รวบรวมขอรับผิดแต่เพียงผู้เดียว

ด้วยความปรารถนาดีจากผู้รวบรวม

ลำจุล ฮวบเจริญ

สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๔๗

สารบัญ

รัชกาลที่ ๑

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช	๑
พระราชกรณียกิจ	๙
เลื่อนบรรดาศักดิ์สูงสุด	๑๘
ตำนานพระแก้วมรกต	๒๔
กรุงธนบุรีเกิดจลาจล	๔๔
เหตุการณ์สะเทือนใจ	๕๒
พระราชกรณียกิจเมื่อสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ	
ทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์แล้ว	๖๓
สงคราม ๙ ทั้ว	๘๒
สงครามทุ่งลาดหญ้า	๙๒
ตำนานวังหน้า	๑๑๑

รัชกาลที่ ๒

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	๑๔๓
เกือบเกิดกบฏแย่งแผ่นดิน	๑๕๑
พระราชกรณียกิจ	๑๕๘
ยุคทองของวรรณคดีไทย	๑๖๘
สุนทรภู่เข้ารับราชการในรัชกาลที่ ๒	๑๗๓
ตอนสุนทรภู่อกบฏ	๑๘๐

รัชกาลที่ ๓

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว	๒๑๕
พระราชกรณียกิจก่อนและหลังเสด็จขึ้นครองราชย์	๒๑๖
พระราชกรณียกิจด้านเศรษฐกิจ	๒๒๒
ความสัมพันธ์กับอเมริกา	๒๔๒
ไม่ทรงตั้งสมเด็จพระบรมราชินี	๒๔๖

รัชกาลที่ ๔

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	๒๓๑
พระราชกรณียกิจ	๒๘๐
การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ	๒๘๑
ปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนบ้าน	๒๘๔
พระจอมเกล้าฯ ทรงสนพระทัยเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ	๒๙๑
พระเจ้าแผ่นดินนักดาราศาสตร์	๒๙๗

รัชกาลที่ ๕

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.....๓๓๕

ปฐมเหตุก่อนเปลี่ยนรัชกาล	๓๓๙
วิกฤตการณ์วังหน้า	๓๖๑
ทรงเริ่มพระราชกรณียกิจ	๓๗๐
เสด็จต่างประเทศ	๔๑๕

รัชกาลที่ ๖

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.....๔๕๕

ทรงเสด็จไปต่างประเทศ	๔๖๐
พระราชกรณียกิจ	๔๖๖
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงอาภัพอะไรอย่างไร	๔๗๖
พระราชกรณียกิจ กฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์	๔๘๘

รัชกาลที่ ๗

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว.....๕๑๕

พระราชกรณียกิจ	๕๒๖
กฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสมรสพระราชวงศ์ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๔๗๕	๕๓๔
เศรษฐกิจตกต่ำนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง	๕๓๕
ปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง	๕๓๘
วิกฤตอันนำไปสู่การสละราชสมบัติ	๕๕๖

รัชกาลที่ ๘

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล.....๕๖๕

พระบรมราชชนกทรงงานที่เชียงใหม่	๕๖๖
กราบบังคมทูลอัญเชิญขึ้นครองราชสมบัติ	๕๖๙
การเสด็จนิวัติพระนครครั้งแรก	๕๗๑
เสด็จพระราชดำเนินประพาสสำเพ็ง	๕๗๓
พระราชกรณียกิจครั้งสุดท้าย	๕๗๔

รัชกาลที่ ๙

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช.....๕๗๗

เฉลิมพระเกียรติ	๕๗๙
พระราชดำรัส	๕๘๘
พระบรมราโชวาท	๕๙๒
การประกอบพระราชพิธีในวันพระฤกษ์บรมราชาภิเษก	๕๙๙

ภาคผนวก

ถ้อยแถลงท้ายเล่ม

เอกสารอ้างอิง

พระมหากษัตริย์ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

รัชกาลที่ ๑

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

รัชกาลที่ ๒

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

รัชกาลที่ ๓

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

รัชกาลที่ ๔

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

รัชกาลที่ ๕

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

(สมเด็จพระปิยมหาราช)

รัชกาลที่ ๖

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

รัชกาลที่ ๗

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

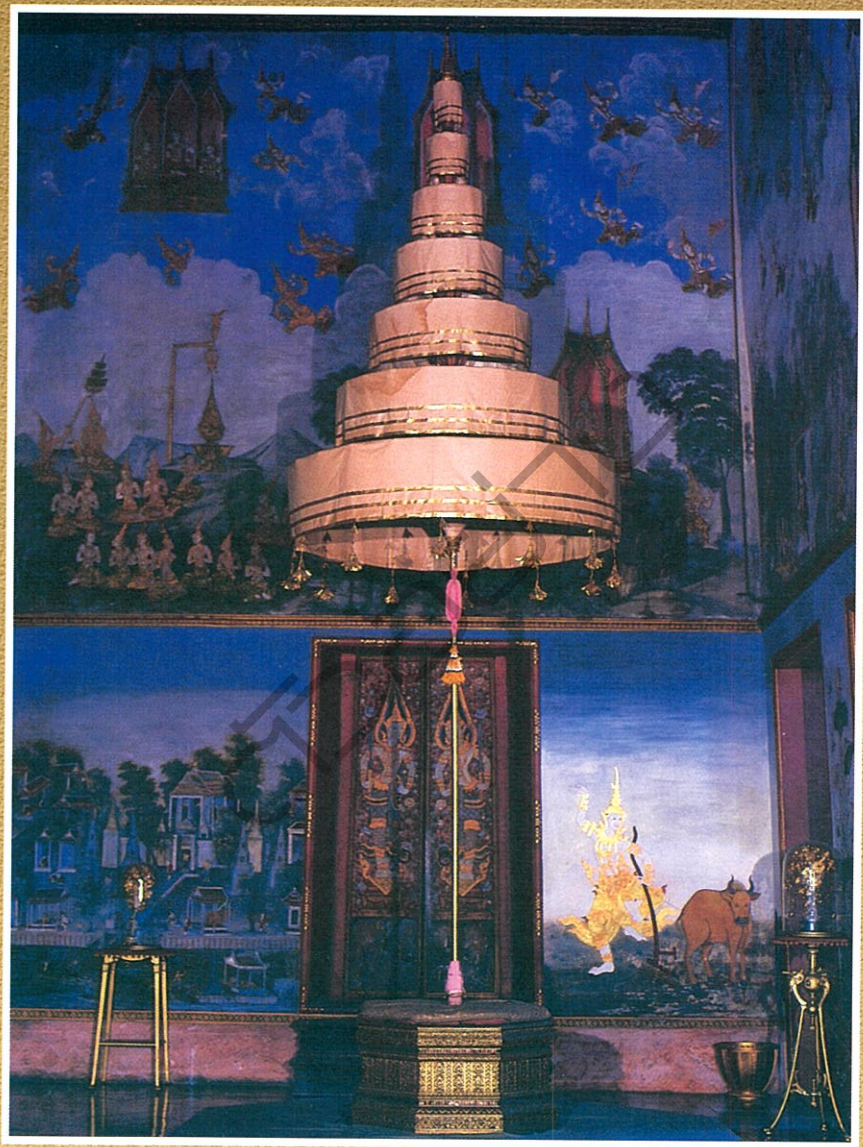
รัชกาลที่ ๘

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

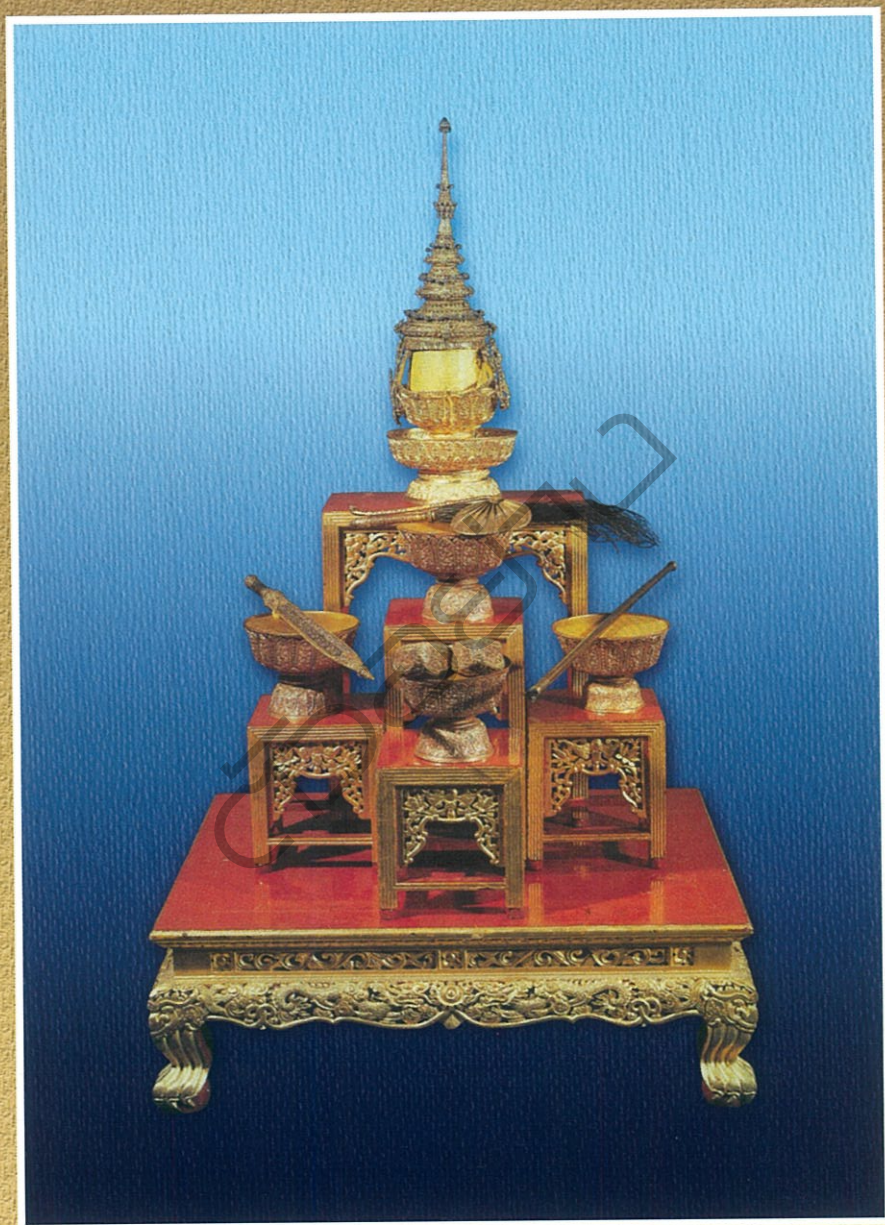

รัชกาลที่ ๙

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

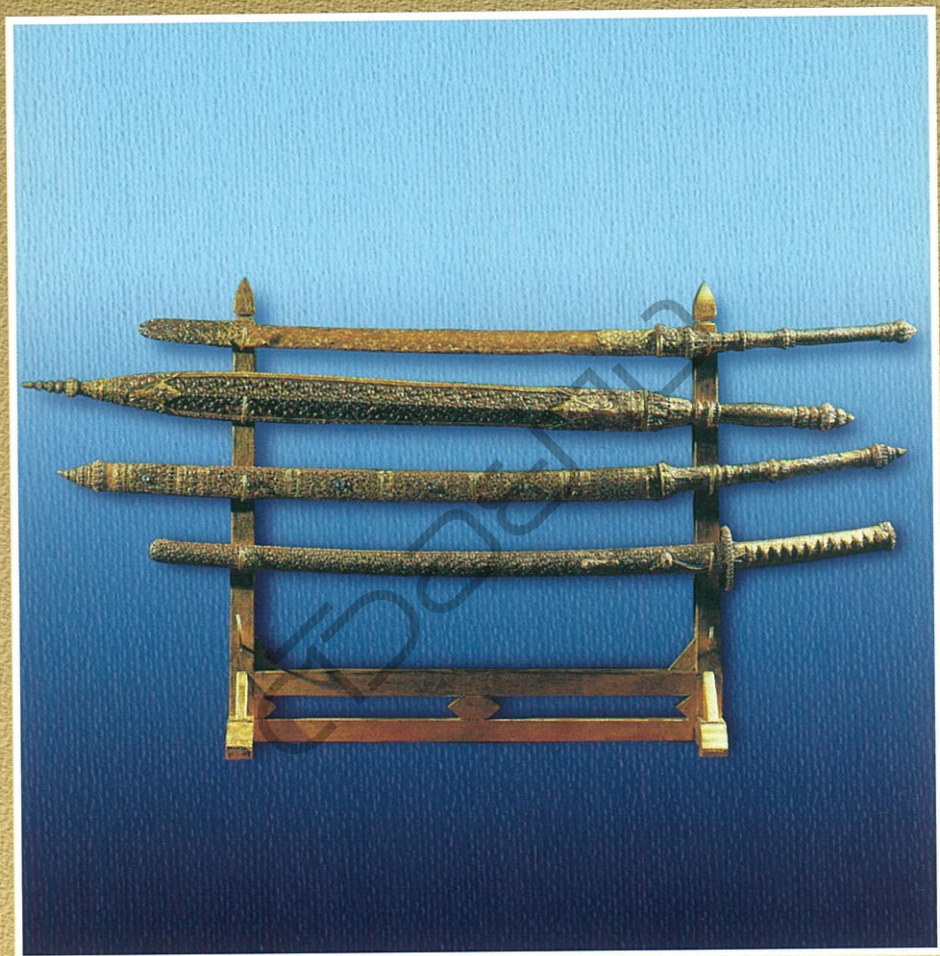
พระที่นั่งอัฐทิศอุทุมพรราชอาสน์ ภายใต้พระสถูปกลมทาสีขาวฉัตร ในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ

เครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ อันประกอบด้วย พระมหาพิชัยมงกุฎ พระแสงขรรค์ชัยศรี
ธำมรงค์ พระแสงจามรี พัดวาลวิชนี และฉลองพระบาท

พระแสงจักรและพระแสงตรีศูล อันเป็นเครื่องหมายแห่งราชวงศ์จักรี

พระแสงต่าง ๆ - จากบนลงล่าง :พระแสงดาบคาบค่าย พระแสงขรรค์ชัยศรี
พระแสงดาบใจเพชร พระแสงดาบเวียด

พระมหาพิชัยมงกุฎ

พระแสงขรรค์ชัยศรี

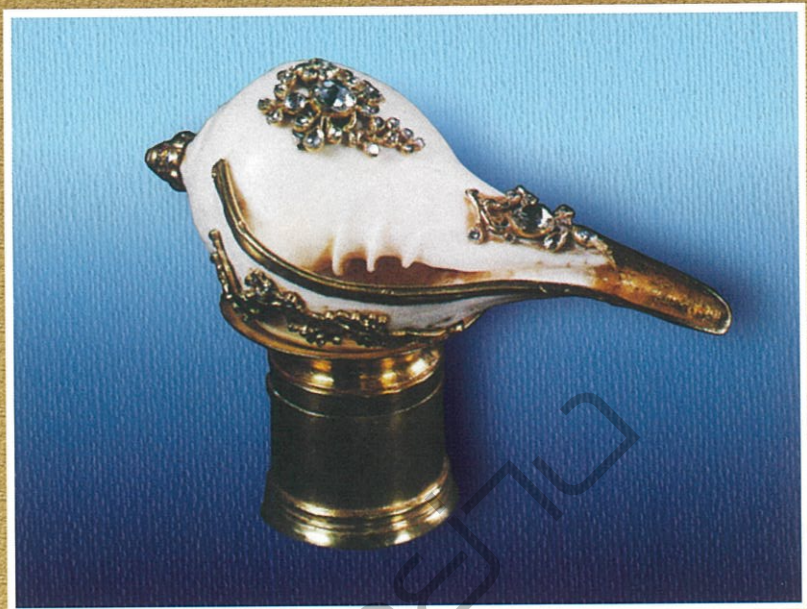
ธำมรงค์

พัดวาลวี่นี้ และ พระแส้

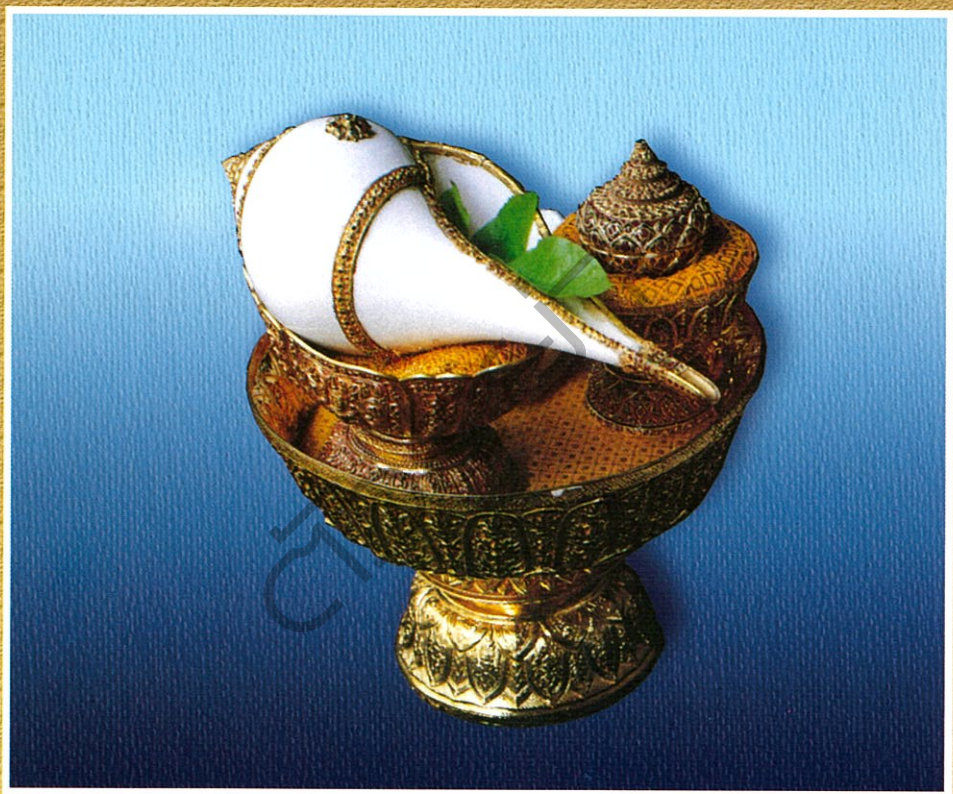
ฉลองพระบาทเชิงงอน

พระมหาสังข์ทักษณาวัฏ

พระมหาสังข์เพชรใหญ่

สังข์พิธีของหลวงและโกเจิม

พระที่นั่งพุดตานกาญจจินสหาสน์

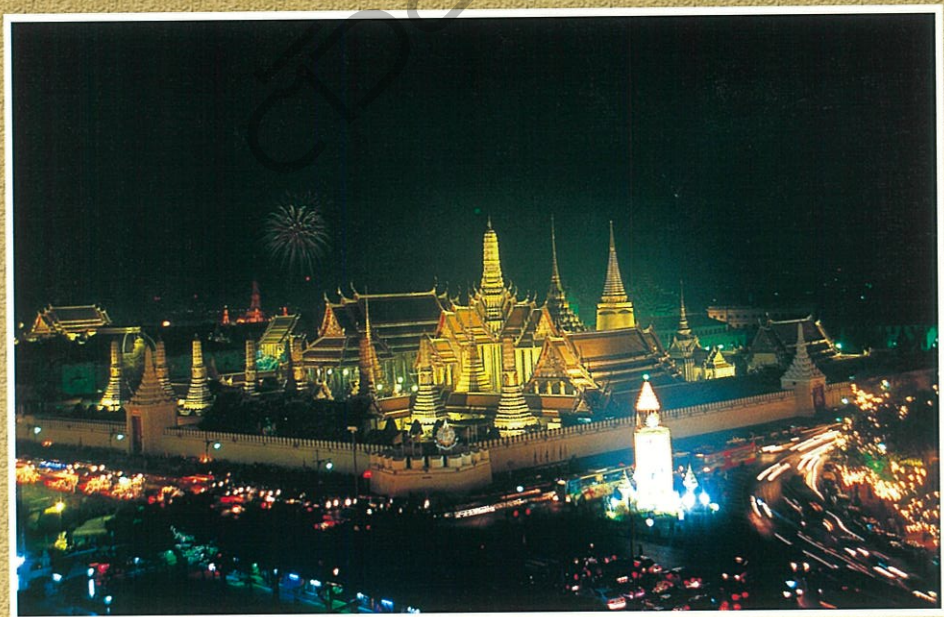
พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

วัดเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์)

วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว)

วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) อีกมุมหนึ่งในเวลากลางคืน

วัดอรุณราชวรารามวรมหาวิหาร

เกร็ดพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์

พระราชวงศ์จักรี

รัชกาลที่ ๑

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

เสด็จพระราชสมภพ ๒๐ มีนาคม ๒๒๗๙

ขึ้นครองราชย์ *๖ เมษายน ๒๓๒๕

*๑๐ มิถุนายน ๒๓๒๕

สวรรคต ๗ กันยายน ๒๓๕๒

พระชนมพรรษา ๗๓ พรรษา

ครองราชย์ ๒๗ ปี

องค์พระผู้เป็นปฐมแห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ องค์พระผู้สถาปนา
พระราชวงศ์จักรี และองค์พระผู้สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ มีพระนามเดิม
สมัยสามัญชนว่า **ทองด้วง** ถือกำเนิดในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
บรมโกศ แห่งราชวงศ์บ้านพลูหลวง อันเป็นราชวงศ์สุดท้ายสมัยกรุงศรีอยุธยา

ก่อนที่จะกล่าวถึงพระราชประวัติ และพระราชภารกิจอัน
หนักหน่วงของพระองค์ท่าน ผู้รวบรวมขอโยนไปที่ต้นราชตระกูลของ
พระองค์ท่านในรัชสมัยพระเจ้าปราสาททอง เท่าที่ได้รวบรวมกันไว้พอเป็น
สังเขป ดังนี้

*พระนางศิริริดา พระราชเทวี ในสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง สิ้นพระชนม์ด้วยโรคฝีดาษเมื่อปีพุทธศักราช ๒๑๗๕ ขณะพระโอรส พระธิดายังทรงพระเยาว์อยู่มาก สมเด็จพระเจ้าปราสาททองจึงต้องหา พระพี่เลี้ยงและนางนม ที่จะคอยประคับประคองดูแลต่อไป

พระองค์ทรงรำลึกได้ว่า มีญาติห่าง ๆ อยู่คนหนึ่ง มีภูมิลำเนา อยู่ใกล้วัดดุสิต ตำบลสวนพลู แขวงเมืองสุพรรณบุรี ญาติผู้นี้มีภรรยา ๒ คน ชื่อ บัว คนหนึ่ง และ ชื่อ เปรม คนหนึ่ง เมื่อเขาตายลง ภรรยา ทั้งสองก็กลายเป็นหญิงหม้าย ต้องดูแลลูกซึ่งยังเล็กอยู่

บัว มีบุตร ๓ คน บุตรชายคนโตชื่อ **เหล็ก** (โกษาเหล็ก) คนที่สองเป็นหญิงชื่อ **แหม่ม** (ท้าวศรีจุฬาลักษณ์) คนที่สามเป็นชายชื่อ **ปาน** (โกษาปาน)

เปรม มีบุตรชายคนหนึ่ง ต่อมาคือ **พระเพทราชา** มีอายุไล่เลี่ย กันกับ เหล็ก แหม่ม และ ปาน

พระเจ้าปราสาททองมีพระราชบัญชาให้นำหญิงหม้ายทั้งสอง เข้ามาอยู่ในพระบรมมหาราชวัง เพื่อถวายการเลี้ยงดูสมเด็จพระนารายณ์ ราชกุมาร บุตรเล็ก ๆ ทั้งสามของ **บัว** และบุตรชายของ **เปรม** ก็ได้ติดตาม มารดามาอาศัยอยู่ในพระบรมมหาราชวังด้วย เด็กเหล่านี้เติบโตมาในวัง พร้อมกับสมเด็จพระนารายณ์ราชกุมารตั้งแต่เยาว์วัย

สมเด็จพระนารายณ์ราชกุมาร ทรงศึกษาเล่าเรียนกับท่านพระครู พรหมมุนีแห่งวัดปากน้ำ เป็นเวลาถึง ๖ ปี ได้ทรงเล่าเรียนศิลปวิทยาการ ทุกสาขาที่เหมาะสมกับผู้ที่จะเป็นกษัตริย์ต่อไป ได้แก่ พระไตรปิฎก กฎหมาย การแต่งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน พระเวท วิชาเวทมนตร์คาถา ตำรับ พิชัยสงคราม

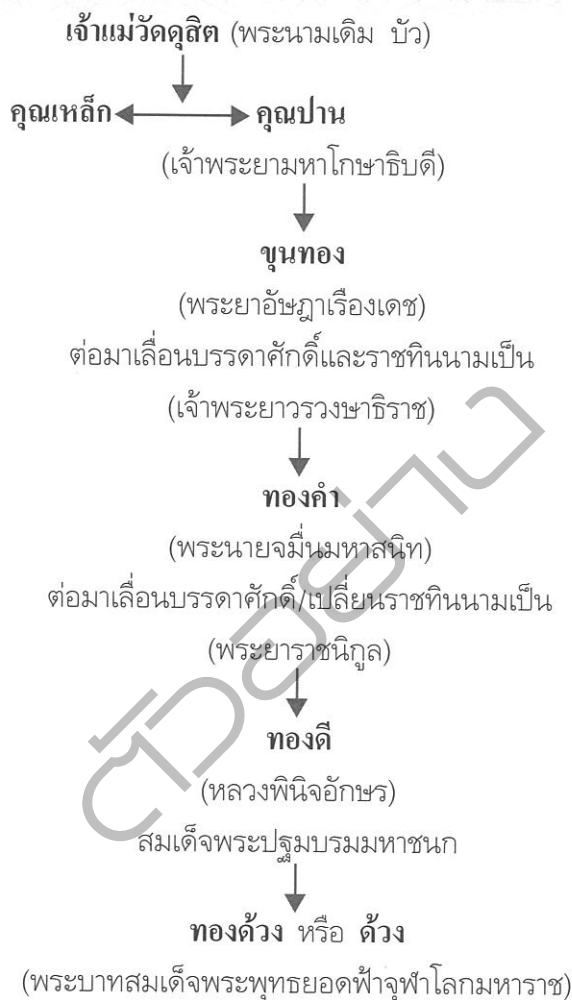

สมเด็จพระนารายณ์ทรงสนพระราชหฤทัยในการศึกษาเล่าเรียนมาก เพื่อที่พระองค์จะได้เรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง กล่าวได้ว่าเมื่อพระองค์จำเริญวัยขึ้นจนได้เป็นพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นผู้เฉลียวฉลาด และทรงมีสติปัญญา เห็นการณ์ไกล พระองค์เป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่เปิดราชสำนักต้อนรับชาวต่างประเทศ และเสาะแสวงหาคนดีมีวิชาเฉลียวฉลาดไว้ใช้ โดยไม่คำนึงว่าเขาผู้นั้นจะเป็นชนชาติใด แม้แต่สมุหนายก (เทียบเท่าตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในสมัยปัจจุบัน) ของพระองค์ก็เป็นคนชาติกรีก

ในเวลานั้น พระสหายสนิทของพระองค์คือ ท่านปาน กลับสนใจในวิชาการรบ และศึกษาภาษาต่างประเทศ ด้วยการไปผูกมิตรคลุกคลีกับชาวฝรั่งเศส จนสามารถพูดเขียนสื่อสารกันรู้เรื่อง เมื่อได้เข้ารับราชการสนองพระเดชพระคุณพระสหายจนได้รับบรรดาศักดิ์ถึง เจ้าพระยา ในราชทินนาม โงษา

บุญมาวาสนาส่งให้เจ้าพระยาโกษา(ปาน) ได้รับการไว้วางพระราชหฤทัย สมเด็จพระนารายณ์มหาราชให้เป็นอัครราชทูตเพื่อไปเจริญสัมพันธไมตรียังราชสำนักของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส ในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ อันเป็นเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่สร้างชื่อเสียงสยามประเทศให้ลือลั่นก้องโลก แม้พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ยังกล่าวชมความเฉลียวฉลาดของท่านทูตโกษาปาน และยังกล่าวชมถึงสยามประเทศด้วยว่า มีความเจริญรุ่งเรืองไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าประเทศในแถบยุโรป จนเป็นที่กำหนดจดจำกล่าวขานกันมาตราบนานเท่าทุกวันนี้

และท่านผู้นี้แหละที่เป็นบรรพบุรุษต้นตระกูลของผู้สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ สถาปนาพระราชวงศ์จักรี โปรดดูสาเหตุราชตระกูลดังต่อไปนี้

เจ้าแม่วัดดุสิต เป็นหม่อมเจ้าหญิงในราชนิกุล เชื้อสายมาจาก พระมหารัชมราชาแห่งราชวงศ์สุโขทัย เป็นพระนมเอก ได้อภิบาลท่านบูรพกษัตริย์สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้านารายณ์ เมื่อเจ้าฟ้านารายณ์ขึ้นครองราชย์ ทรงตั้งเป็นพระองค์เจ้า แล้วทรงสร้างตำหนัก วังที่ริมวัดดุสิตาราม นอกกำแพงพระนครถวายเป็นที่ประทับ ทรงเรียกพระนมเอกว่า **เจ้าแม่**

คุณปาน เป็นบุตรเจ้าแม่วัดดุสิต รายละเอียดดังกล่าวแล้ว
ขุนทอง เป็นบุตรคุณปาน รับราชการในตำแหน่งจางวางพระตำรวจ ใน
กรมพระราชวังบวร ในรัชสมัยสมเด็จพระเพทราชา ได้รับบรรดาศักดิ์
และราชทินนามเป็น **พระยาอภัยเรืองเดช**

ถึงรัชสมัยสมเด็จพระพุทธเจ้าเสือ เลื่อนบรรดาศักดิ์และเปลี่ยน
ราชทินนามเป็น **เจ้าพระยาวรวงษาธิราช** ด้วยเป็นราชินิกุลเชื้อพระวงศ์ และ
เป็นข้าหลวงเดิมในพระองค์

ทองคำ เป็นบุตรท่านขุนทอง รับราชการเป็นจมื่นมหาสนิท
หัวหมื่นมหาดเล็กในกรมพระราชวังบวร

เจ้าฟ้าเพชร ถึงรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ ได้เลื่อนบรรดาศักดิ์
เป็นพระยาราชินิกุล ปลัดทูลฉลองกรมมหาดไทย

ทองดี เป็นบุตรท่านทองคำ รับราชการในรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัว
บรมโกศ ตำแหน่งเสมียนตรากรมมหาดไทย มีบรรดาศักดิ์เป็น **หลวงพินิช
อักษร** ท่านรับราชการเป็นที่โปรดปรานและได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น พระ
อักษรสุนทรเสมียนตรา จนกระทั่งเสียกรุงเมื่อปีพุทธศักราช ๒๓๑๐

พระอักษรสุนทร (ทองดี) สมรสกับหญิงสาวผู้มีลิริโฉมงดงาม
ผู้หนึ่ง เป็นบุตรสาวจากครอบครัวเงินที่มั่งคั่งที่สุด นาม **นางหยก**
(พระนามเดิม ดาวเรือง)

พระอักษรสุนทร (ทองดี) มีบุตรธิดากับนางหยกที่ปรากฏใน
พระราชพงศาวดาร ดังต่อไปนี้

๑. หญิง นามเดิม “สา” (สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากรม-
พระเทพสุดาวดี)

๒. ชาย นามเดิม “สะ” ขุนรามณรงค์ (พระเจ้ารามณรงค์)

๓. หญิง นามเดิม “แก้ว” (สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากรม-
พระศรีสุदारักษ์)

๔. ชาย นามเดิม “ด้วง” หรือ “ทองด้วง” (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช)

๕. ชาย นามเดิม “บุญมา” (สมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคล)

พระอนุชาต่างมารดา

ชาย นามเดิม ลา (พระเจ้านั่งยาเธอ พระองค์เจ้าลา ต่อมา มีความชอบด้วยการเชิญพระบรมอัฐิสมเด็จพระชนกนาถและพระมหาสังข์อุตราวัฏของเดิมมาทูลเกล้าฯ ถวาย โปรดให้เป็นสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าด้วยอีกพระองค์หนึ่ง)

เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าเมื่อปีพุทธศักราช ๒๓๑๐ แล้วนั้น พม่ามีอิทธิพลอยู่ภายในเกาะเมืองและบริเวณใกล้เคียงเท่านั้น ในชนบทรอบนอกนั้น พม่าแผ่อิทธิพลออกไปไม่ถึง และไม่ต้องการที่จะแผ่อิทธิพลให้กว้างไกลถึงขนาดนั้น ด้วยพม่าบรรลุวัตถุประสงค์แรกตั้งแต่ยกเข้าล้อมกรุงศรีอยุธยาแล้วว่า พยายามจะตีพม่าครั้งนี้ไม่หวังจะตีเอาเป็นเมืองขึ้นเพื่อเสริมบารมีให้กว้างไกล เป็นเพียงต้องการเข้ามาปล้นแล้วกวาดเก็บเครื่องราชูปโภคอันสูงค่าภายในพระบรมมหาราชวัง รวมถึงทรัพย์สินเงินทองรูปพรรณทุกอย่างของชาวกรุงศรีอยุธยาที่ขนเอาไปได้ ส่วนที่เอาไปไม่ได้ก็เผาทำลายเสียอย่างไม่มีไยดี ดังที่ตั้งปณิธานไว้แล้วว่า

เข้ามาเพื่อที่จะ ปล้น มา แล้ว เผา

เกาะกรุงศรีอยุธยาในเดือนเมษายน พุทธศักราช ๒๓๑๐ จึงเต็มไปด้วยสิ่งปรักหักพังของพระบรมมหาราชวัง วัดวาอาราม บ้านเรือนราษฎรที่กลายเป็นเถ้าถ่าน รวมไปถึงซากศพ และผู้บาดเจ็บพิการ

บนท้องฟ้ามีดมิดไปด้วยควันไฟและกลุ่มนกแร้งที่บินว่อนทั่วไปทั้งเกาะ แร้งบางกลุ่มกำลังทิ้งซากศพชาวกรุงศรีอยุธยา กลืนเน่าเหม็น

คละคลุ้งไปทั่วเกาะ เป็นเหตุการณ์ที่ยังฝังลึกและสร้างความคุ่มแค้นของชาวกรุงศรีอยุธยามาจนตราบนานเท่าทุกวันนี้

ผู้ที่พอมีอำนาจมีกำลังและบารมีที่หลบหนีพม่าออกจากเกาะกรุงฯไปได้ ต่างตั้งตัวเป็นอิสระเป็นก๊กเป็นเหล่า ไม่ขึ้นตรงต่อกรุงศรีอยุธยาและพม่าซ้ำคึก เช่น

ก๊กที่ ๑ เจ้าพระยาพิษณุโลก (เรื่อง) ตั้งตัวเป็นเจ้า ขึ้นที่เมืองพิษณุโลก

ก๊กที่ ๒ พระสังฆราชาเมืองสวางคบุรี ตั้งตัวเป็นเจ้าขึ้นทั้งเป็นพระ เมืองสวางคบุรีอยู่เหนือเมืองพิชัย ต่อแดนเมืองแพร่ เมืองน่าน และเมืองหลวงพระบาง

ก๊กที่ ๓ พระปลัดผู้รั้งเมืองนครศรีธรรมราช ตั้งตัวเป็นเจ้าอยู่ที่เมืองนครศรีธรรมราช

ก๊กที่ ๔ กรมหมื่นเทพพิพิธ (พระองค์เจ้าแขก) พระโอรส-พระเจ้านครโกศ ตั้งตัวเป็นใหญ่ขึ้นที่เมืองพิมาย มณฑลนครราชสีมา

ก๊กที่ ๕ พระยาตาก (สิน) ถอนตัวออกไปก่อนกรุงแตก ไปช่องสุ่มผู้คน ตั้งตัวเป็นใหญ่อยู่ที่เมืองจันทบุรี

ท่านผู้นี้และสองทหารเอกคู่พระทัยที่กอบกู้เอกราชให้กับสยามประเทศ ขับไล่ และขจัดอิทธิพลพม่าจนพ้นไปจากสยามและแผ่นดินล้านนาได้สำเร็จ แล้วสถาปนากรุงธนบุรีเป็นเมืองหลวงของสยามประเทศในสมัยของพระองค์ถึง ๑๔ ปี เพราะกรุงศรีอยุธยานั้น เหลวแหลกยับเยิน ไม่มีขึ้นดี สู้ที่จะบูรณะขึ้นมาใหม่ได้

ผู้รวบรวมจำต้องย้อนไปสู่วัยเยาว์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ที่จะต้องพัวพันกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เพราะสองมหาราชดังกล่าว เป็นบุคคลร่วมสมัยและเป็นพระสหายสนิทมาแต่เยาว์วัย เติบโตและรับราชการคู่กันมาโดยตลอด จะขอนำมาเล่า

พอเป็นสังเขปดังนี้

พระราชประวัติของพระเจ้ากรุงธนบุรี หรือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช มีนามเดิมว่า **สิน** เป็นบุตรชาวจีนชื่อ **นายไหฮอง** และ **นางนกเอี้ยง**

นายไหฮองรับราชการในสมัยพระเจ้าบรมโกศ เป็นนายอากรบ่อนเบี้ยจนได้รับบรรดาศักดิ์ **ขุนพัฒน์** เกิดที่เกาะกรุงศรีอยุธยาเมื่อปีพุทธศักราช ๒๒๗๗ ต่อมาบิดามารดาแยกให้เป็นบุตรบุญธรรมเจ้าพระยาจักรี สมุหนายกแผ่นดินพระเจ้าบรมโกศ ตั้งแต่นั้นเป็นทหารกบฏ

ต่อมาท่านเจ้าพระยามีความเจริญรุ่งเรืองมีทรัพย์สินเงินทองกองเกยขึ้นมามากมายมหาศาล จึงตั้งนามทหารกบฏธรรมนี้ว่า **สิน** อันเป็นมงคลนาม

ระหว่างบวชเป็นสามเณรอยู่ที่วัดสามพิหาร อันเป็นวัดอรัญญิกาวาส ทางฝ่ายวิปัสสนาธุระอยู่บริเวณนอกเกาะกรุงศรีอยุธยา ท่านมีเพื่อนเป็นสามเณรอยู่ด้วยกันหลายรูป แต่ที่สนิทสนมกันมากเป็นพิเศษ ที่ควรกล่าวถึงมี ๒ รูป คือ

1. สามเณร ทองด้วง บุตรหลวงพินิจอักษร หัวหน้าเสมียนตราในกรมมหาดไทย ซึ่งต่อมาคือ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช องค์พระปฐมบรมกษัตริย์ราชเจ้าแห่งราชจักรีวงศ์

2. สามเณร บุญนา บุตรของพระยาจำแลนยากร (เสน) อธิบดีกรมมหาดไทยของกรมพระราชวังบวร (วังหน้า) ในรัชสมัยพระเจ้าบรมโกศ ซึ่งต่อมาคือ เจ้าพระยาอรรคมหาเสนา สมุหนายกในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี และรับราชการในตำแหน่งนี้สืบต่อมาจนถึงรัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นคู่เขยกับรัชกาลที่ ๑ โดยท่านสมรสกับท่านผู้หญิงนวลแห่งราชสกุล ณ บางช้าง จากอำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรสงคราม ท่านผู้นี้เป็นต้นสกุล **บุญนา** สืบต่อมาจนถึงปัจจุบันนี้

พระราชกรณียกิจ

ผู้เรียบเรียง ขอเสนอพระราชประวัติสมัยทรงพระเยาว์ และช่วงรับราชการ ที่เกี่ยวเนื่องพัวพันกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช รวมถึงพระราชกรณียกิจโดยสังเขปก่อนเสด็จขึ้นครองราชย์สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ ให้ท่านผู้อ่านทราบโดยสังเขป โดยนำบางส่วนจากหนังสือ ไทยรบพม่า พระนิพนธ์ สมเด็จพระปาดำรงราชานุภาพ (๒๕๑๔ : ๔๙๑-๔๙๕) พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๒ นำเพียงเหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่ประวัติศาสตร์บันทึกไว้

◆ อะแซห่วนก็ ขอดูตัวเจ้าพระยาจักรี

ฝ่ายเจ้าพระยาจักรี เจ้าพระยาสุรสีห์ ตั้งอยู่ที่เมืองเชียงใหม่กำลังตระเตรียมจะยกขึ้นไปตีเมืองเชียงแสน ได้ข่าวว่าพม่ายกกองทัพใหญ่เข้ามาทางด่านแม่ละเมา ก็รีบยกกองทัพกลับมาทางเมืองสวรรคโลก เมืองพิชัย ครั้นมาถึงเมืองพิษณุโลก เจ้าพระยาทั้ง ๒ จึงปรึกษากันถึงการที่จะต่อสู้ข้าศึก

เจ้าพระยาจักรีเห็นว่าพม่ายกมาเป็นกองทัพใหญ่ กำลังไทยที่มีอยู่เมืองเหนือน้อยกว่าพมามากนัก ควรจะตั้งรับอยู่ที่เมืองพิษณุโลกเอาเมืองเป็นที่มั่นต่อสู้พม่า คอยกองทัพกรุงธนบุรีขึ้นไปช่วย ด้วยเมืองพิษณุโลกอยู่ทางลำแม่น้ำแควใหญ่ ใช้เรือขึ้นล่องกับหัวเมืองข้างใต้ได้สะดวก แต่เจ้าพระยาสุรสีห์อยากจะยกไปตีพม่าก่อน จึงรวบรวมกองทัพหัวเมือง ให้พระยาสุโขทัย พระยาอัครวงค์ เมืองสวรรคโลก และพระยาพิชัย เป็นกองหน้ายกไปรบพม่าที่บ้านกองธานี เจ้าพระยาสุรสีห์ยกตามไปตั้งอยู่ที่ไกรป่าแฝก พม่ายกมาตีกองทัพพระยาสุโขทัยแตกถอยมา แล้วยกติดตามมาถึงค่ายเจ้าพระยาสุรสีห์ เจ้าพระยาสุรสีห์ตั้งสู้รบอยู่ ๓ วัน เห็นพมามากกว่ามากนักจะโอบล้อมเอากองทัพ ก็ถอยกลับมาเมืองพิษณุโลก

อะแซหวุ่นกี้ จึงแบ่งกองทัพพม่าให้อยู่รักษาเมืองสุโขทัย ๕,๐๐๐ คน แล้วคุมพล ๓๐,๐๐๐ ยกตามมาถึงเมืองพิษณุโลกในเดือนอ้ายข้างขึ้น ให้ตั้งค่ายรายล้อมเมืองทั้ง ๒ ฟากแม่น้ำ เจ้าพระยาทั้ง ๒ ก็จัดการป้องกันเมืองเป็นสามารภ และเมืองพิษณุโลกนั้นแนวปราการตั้งทั้ง ๒ ฟาก เอาลำแม่น้ำไว้กลางจึงให้ทำสะพานเชือกข้ามแม่น้ำ ๒ แห่ง สำหรับส่งกำลังไปมาให้ช่วยเหลือกันได้ทั้ง ๒ ฝ่าย

ในเวลาเมื่ออะแซหวุ่นกี้ตั้งล้อมเมืองพิษณุโลกอยู่ก่อนกองทัพกรุงธนบุรีขึ้นไปถึงนั้น จำนวนพลฝ่ายไทยที่ตั้งรักษาเมืองพิษณุโลก จะมากน้อยเท่าใดไม่กล่าวในหนังสือพระราชพงศาวดาร แต่เชื่อได้ว่าไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ เป็นอย่างมาก

ความปรากฏว่า เวลาเมื่อพมากำลังตั้งค่ายล้อมเมืองนั้น อะแซหวุ่นกียกพลเลียบค่ายไปเที่ยวตรวจหาชัยภูมิทุก ๆ วัน เจ้าพระยาสุรสีห์ คุมพลออกโจมตี สู้พม่าไม่ได้ต้องถอยมา เจ้าพระยาจักรี คุมพลออกรบเองตีพม่าต้องถอยหนีเข้าค่ายไปหลายครั้ง

อะแซหวุ่นกียกย่องฝีมือเจ้าพระยาจักรี ถึงได้มาบอกว่าจะขอพบปะให้รู้จักกัน ครั้นเวลาวันหนึ่งจึงนัดหยุดรบ อะแซหวุ่นกีกับเจ้าพระยาจักรีออกไปพบกันที่ในสนาม ยืนม้าเจรจากัน ความที่เจรจากล่าวไว้ในหนังสือพระราชพงศาวดารว่า

“อะแซหวุ่นกี้ให้ถามเจ้าพระยาจักรีว่าอายุเท่าใด เจ้าพระยาจักรี ใ้บอกไปว่าอายุได้ ๓๐ เศษ แล้วจึงให้ถามถึงอายุอะแซหวุ่นกีบ้าง บอกมาว่าอายุได้ ๘๒ ปี อะแซหวุ่นกีก็พิจารณาดูรูปลักษณะเจ้าพระยาจักรี แล้วสรรเสริญว่า ท่านนี้รูปถึงงาม ฝีมือก็เข้มแข็ง อาจสู้รบเราผู้เป็นผู้เฒ่าได้ จงอุตส่าห์รักษาตัวไว้ภายหลัง จะได้เป็นกษัตริย์เป็นแท้”

แล้วให้เอาเครื่องม้าทองสำรับ ๑ กับสักหลาดพับ ๑ ดินสอแก้ว ๒ ก้อน น้ำมันดิน ๒ หม้อมาให้เจ้าพระยาจักรี เจ้าพระยาจักรีก็ให้ของ

ตอบแทนตามสมควร

เมื่อก่อนอะแซห่วนก็จะกลับไปค่ายให้ล่ำมบอกเจ้าพระยาจักรีว่า จงรักษาเมืองไว้ให้มั่นคงเถิด เราจะตีเอาเมืองพิษณุโลกให้จงได้ในครั้งนี้ ไปภายนอกพม่าจะตีเมืองไทยไม่ได้อีกแล้ว และในวันนั้นหยุดรบกันทั้งวัน ถึงพวกทหารพม่ากับทหารไทยต่างเข้าไปกินอาหารในค่าย มิได้ทำอันตรายแก่กัน

ฝ่ายกรุงธนบุรีเมื่อได้ข่าวว่า อะแซห่วนก็ยกกองทัพใหญ่เข้ามาทางหัวเมือง ขณะนั้นเห็นจะมีไปบอกหัวเมืองปักษ์ใต้เข้ามาว่า พม่ายกมาจากเมืองตะนาวศรีอีกทาง ๑ ด้วย

พระเจ้ากรุงธนบุรีไม่ไว้พระทัย จึงดำรัสสั่งให้เกณฑ์กองทัพ ให้เจ้ารามลักษณ์หลานเธอ ซึ่งเป็นกรมขุนอนุรักษสงครามออกไปรักษาเมืองเพชรบุรี คอยป้องกันพม่าที่จะยกมาทางด่านสิงขร แต่ทางเมืองกาญจนบุรีที่จะป้องกันพม่าซึ่งจะยกมาทางด่านพระเจดีย์สามองค์ จะได้แต่งตั้งให้ผู้ใดไปตั้งที่ไหนบ้าง หรืออย่างไร ไม่ปรากฏในหนังสือพระราชพงศาวดาร

ครั้นจัดการป้องกันข้าศึกซึ่งจะยกมาทางทิศใต้ฝ่ายตะวันตกแล้ว พระเจ้ากรุงธนบุรีก็เสด็จยกกองทัพหลวงมีจำนวนพล ๑๒,๐๐๐ เศษ ออกจากพระนครเมื่อ ณ วันอังคาร เดือนยี่ แรม ๑๑ ค่ำ ปีมะแม ขึ้นไปต่อสู้กองทัพใหญ่ของข้าศึกซึ่งยกเข้ามาทางหัวเมืองฝ่ายเหนือ

◆ ปลดแกล้านนาไทย

เกร็ดพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา กล่าวถึงล้านนาไทยไว้ว่า **ล้านนาไทย ประกอบด้วยกลุ่มชนชาวไทยวน - คนเมือง มีภาษาเขียน ภาษาพูด ศิลปวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ประกอบด้วยเมืองเชียงราย เมืองพะเยา เมืองแพร่ เมืองน่าน เมืองลำปาง เมืองลำพูน เมืองเชียงใหม่ และเมืองแม่ฮ่องสอน ทั้ง ๘ หัวเมือง ทั้ง ๘ จังหวัด ในเวลาต่อมาใช้

ภาษาเขียนและภาษาพูดอันเดียวกัน รวมเรียกกันในช่วงต่อมาว่า **ล้านนาไทย**

ล้านนาไทยในสมัยนั้น มีเชียงใหม่เป็นเมืองศูนย์กลาง ถูกพม่าปกครองมา ๒๑๖ ปี จากพุทธศักราช ๒๑๐๑ ถึงปีพุทธศักราช ๒๓๑๗

ในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีพยายามจะปลดแอกให้ล้านนาหลังจากที่พระองค์รวบรวมกลุ่มชนชาวไทยได้เป็นปีกแผ่นพอสมควร แล้วมีพระราชดำริให้ยกกองทัพขึ้นไปตีเมืองเชียงใหม่ที่มีโปมะยู่่วนเป็นเจ้าเมือง ยกกองทัพขึ้นมาเมื่อ ต้นปีเถาะ พุทธศักราช ๒๓๑๔

ใช้ทหารหัวเมืองฝ่ายเหนือทั้งสิ้นเป็นทัพหน้า โดยประทุมพลที่เมืองพิชัย รวมจำนวนพลหัวเมืองได้ ๑๕,๐๐๐ ให้เจ้าพระยาสุรสีห์เป็นแม่ทัพ ยกล่วงหน้าขึ้นไปก่อน สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีเป็นทัพหลวงยกพลตามไป ขึ้นตรงไปเมืองสวรรคโลก เมืองเถิน เข้าทางเมืองลี้ ตรงขึ้นไปยังทัพที่เมืองลำพูน

เมื่อทัพหน้าและทัพหลวงขึ้นมาทันกัน ก็เข้าล้อมเมืองเชียงใหม่ไว้แล้วเข้าปล้นเมือง รบกันกลางคืนตั้งแต่วเวลา ๓ นาฬิกาจนสว่าง ก็ยังเข้าเมืองมิได้ต้องถอยกลับออกมา พระเจ้ากรุงธนบุรีมีพระดำรัสว่า เมืองเชียงใหม่มีป้อมปราการแข็งแรงมาก และเป็นเมืองที่มีอาถรรพ์ กล่าวกันมาแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยาว่า ต้องยกไปตีมากกว่าหนึ่งครั้งจึงจะได้เมือง ต้องตีครั้งที่ ๒ ถึงจะได้ ทรงประทับอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ - ลำพูน ได้ ๙ วัน จึงมีรับสั่งให้ยกกองทัพกลับกรุงธนบุรี

ทรงขัดเคืองเขมร ครั้นไพร่พลพักพอหายเหนื่อยแล้ว ก็มีรับสั่งให้ไปตีเขมร ช่วงเวลานี้พอดีที่เจ้าพระยาจักรี (แขก) ได้โดยเสด็จไปเมืองเชียงใหม่ด้วยนั้น กลับถึงกรุงธนบุรีก็ถึงอัญกรรม

จึงทรงตั้งพระยายมราช (ทองด้วง) ซึ่งรั้งตำแหน่งสมุหนายกเป็นเจ้าพระยาจักรีเต็มตำแหน่ง และตั้งพระยาราชบังสัน บุตรเจ้าพระยาจักรี (แขก) เป็นพระยายมราช

รับสั่งให้เจ้าพระยาจักรีเป็นแม่ทัพ คุมพล ๑๐,๐๐๐ ยกออกไปทางเมืองปราจีนบุรี แล้วให้เข้าตีเมืองพระตะบอง เมืองโพธิสัตว์ ลึกเข้าไปจนถึงเมืองบันทายเพชร ซึ่งเป็นราชธานีของกรุงกัมพูชา พร้อมกันนี้ให้นำตัวพระรามราชา (นักองคั่นนท์) ที่เป็นพระญาติของพระนารายณ์ราชา (นักองคั่น) ที่ได้หนีราชภัยมาถึงกรุงธนบุรี เมื่อปีก่อนกลับไปด้วย เพื่อจะได้ช่วยเหลือกล่อมชาวเขมรด้วยกัน มิให้ต่อสู้ เพื่อจะได้มิให้เสียเลือดเสียเนื้อกันทั้งสองฝ่าย

ส่วนกองทัพเรือ ให้พระยาโกษาธิบดีเป็นกองหน้า มีเรือรบ ๑๐๐ ลำ เรือทะเล ๑๐๐ ลำ จำนวนพล ๑๕,๐๐๐ พระเจ้ากรุงธนบุรีเป็นกองหลวงตามไป ออกจากพระนครเมื่อข้างแรมเดือน ๑๑ ถึงปากน้ำเมืองบันทายมาศ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๒ ขึ้น ๘ ค่ำ

ทั้งสองทัพ กระทำการรบพุ่งหัวเมืองต่าง ๆ ลุล่วงด้วยดี ตามพระราชประสงค์ทุกประการ

และเมื่อกองทัพเจ้าพระยาจักรี และกองทัพหลวงพระเจ้ากรุงธนบุรี เข้าไปถึงกรุงพนมเปญแล้วทราบฯ สมเด็จพระนารายณ์ราชาเจ้ากรุงกัมพูชา เสด็จหนีไปเมืองญวนแล้ว

ครั้นจัดการบ้านเมืองเรียบร้อยแล้ว พระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงมอบกรุงกัมพูชาแก่พระรามราชา (นักองคั่นนท์) เป็นพระเจ้ากรุงกัมพูชา โดยเป็นประเทศราชขึ้นต่อกรุงธนบุรี เจกเช่นในสมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว จึงเสด็จกลับกรุงธนบุรี

◆ พระเจ้ากรุงธนบุรียกขึ้นไปตีเมืองเชียงใหม่ครั้งที่ ๒

พ.ศ. ๒๓๑๓

นักเรียน นักประวัติศาสตร์ต่างทราบกันดีแล้วว่า ลำานาไทยก็คือคนไทยกลุ่มหนึ่งอยู่ในภาคเหนือ นับถือศาสนาเดียวกัน ศิลปวัฒนธรรม

เหมือนกัน ภาษาพูดใกล้เคียงกัน รักสงบ และไม่เคยเบียดเบียนใคร มีแต่ถูกเบียดเบียน

ไทยได้ก็ถูกชาวพม่าสมัยพระเจ้ามังระปล้นแล้วเผาบ้านเมืองเสียยับเยิน ไทยภาคเหนือโชคดีที่เป็นเมืองขึ้นพม่า ในสมัยของพระเจ้าบุเรงนอง พระมหากษัตริย์ปัญญาชน บ้านเมืองจึงไม่ถูกปล้นและไม่ถูกทำลายเลย แม้แต่น้อย แม้จะตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าอย่างเบ็ดเสร็จนานถึง ๒๑๖ ปี (พุทธศักราช ๒๑๐๑ - ๒๓๑๗)

ลองหลับตานึกดู หากพระเจ้ากรุงธนบุรี ไม่สนพระทัยที่จะกอบกู้อิสรภาพให้กับล้านนา เพราะลำพังที่กอบกู้ชาติไทยให้มีอาณาเขตเช่นเดียวกับสมัยกรุงศรีอยุธยา ก็แสนจะตรากตรำพระวรกายยิ่งอยู่แล้ว และเมื่อถึงสมัยรัตนโกสินทร์ หากพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ ๑ ไม่สนพระทัยเรื่องล้านนาอีก หากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ร่วมกับพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ไม่ใช้วิเทโศบายอันล้าลึก ฝืนก่กแผ่นดินล้านนาไทยเข้ากับสยามประเทศ อย่างแนบแน่นแล้ว

ณ วันนี้ ปีพุทธศักราชนี้ ชาวล้านนาคงน้ำตาเป็นสายเลือดเนกเช่นชาวมอญ ชาวไทใหญ่ และกะเหรี่ยง

ชาวล้านนาไทยคงจะต้องถูกพม่าบังคับขับไล่ เคี้ยวเชืดยื่นคำร่ำไป ตามวิสัยเชิงเช่นผู้เป็นนาย

แต่นับว่าเป็นบุญเป็นกุศลอันยิ่งใหญ่ของชาวล้านนา ที่มีวันนี้ได้ เพราะสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีท่านมิได้วางเฉย พอถึงช่วงเวลาอันเหมาะสม จึงมีรับสั่งให้เตรียมกองทัพหัวเมืองฝ่ายเหนือ จำนวนพล ๒๐,๐๐๐ ให้ยกไปคอยอยู่ที่บ้านระแหง แขวงเมืองตาก

พระองค์มีรับสั่งให้เกณฑ์คนในกรุงธนบุรี และหัวเมืองชั้นในเป็นกองทัพหลวง มีจำนวนพล ๑๕,๐๐๐ เสด็จโดยกระบวนเรือออกจากพระนคร

เมื่อวันอังคาร เดือน ๑๒ แรม ๑๑ ค่ำ ปีมะเมีย พุทธศักราช ๒๓๑๗ ขึ้นไปทางเมืองกำแพงเพชร แล้วไปประชุมทัพที่บ้านระแหงตรงที่ตั้งเมืองตาก ทุกวันนี้

ระหว่างที่ประชุมพลกันที่เมืองระแหงอยู่นี้ มีข่าวเข้ามาว่าพระเจ้ากรุงอังวะให้อะแซหฺวันกี้ เชื้อพระวงศ์เป็นแม่ทัพใหญ่ ลงมาปราบพวกมอญกบฏที่ขึ้นมาตีเมืองร่างกุ้ง หากพวกมอญสู้ไม่ได้ คงหนีทัพเข้ามาเมืองไทย พวกก็คงจะยกตามเข้ามาจะอย่างไร จำเป็นจะต้องตัดสินใจพระราชหฤทัยที่เฉียบขาดในขณะนั้นว่าจะอย่างไรดี จึงทรงประชุมแม่ทัพนายกองชั้นผู้ใหญ่ปรึกษากัน ในที่สุดเห็นว่ามีเวลาพอที่จะตีเมืองเชียงใหม่ได้ทันเวลา

จึงมีรับสั่งให้เจ้าพระยาจักรี (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก) เป็นแม่ทัพใหญ่ คุณกองทัพบกเมืองเหนือยกขึ้นไปตีเมืองเชียงใหม่กับเจ้าพระยาสุรสีห์ (กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท) ไปทางเมืองลำปาง ส่วนกองทัพลองนั้น ต้องรอฟังข่าวจากทางเมืองเมะตะมะอยู่ที่นี่เมืองตาก

ในระหว่างนั้น ไปสุพลแม่ทัพใหญ่พม่า ทราบว่ากองทัพบกยกขึ้นมาจากเมืองระแหงใกล้เมืองเถินมากแล้ว ให้โปมะยฺงวุ่นซึ่งเป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่อพยพรักษาเมือง แล้วจัดกองทัพให้พระยาจำบ้านกับพระยาภาวิลละคุมพวกชาวเมืองมีจำนวนพล ๑,๐๐๐ คนเศษ เป็นกองหน้ายกลงมาก่อน ส่วนตัวไปสุพลคุมกองทัพอันมีจำนวนพล ๔,๐๐๐ ตามลงมา หมายถึงมาตั้งต่อสู้ที่เมืองนครลำปาง

พระยาจำบ้านและพระยาภาวิลละ เป็นชาวล้านนา ต้องอยู่กับพม่าด้วยความจำใจ ครั้นยกลงมาถึงนครลำปางแล้วได้ทราบว่าไทยเมืองใต้มีกำลังแข็งแกร่งกล้าพอที่จะเป็นที่ยิงได้แล้ว ก็พาพวกกองหน้าจำนวนพล ๑,๐๐๐ มาสามีกัดเจ้าพระยาจักรี เจ้าพระยาจักรีให้พระยาจำบ้าน พระยาภาวิลละ

เตือนให้กระทำความดีแล้ว จึงให้คฤหบดีชาวล้านนา กับให้นำทัพไทยยกขึ้นไป
เมืองเชียงใหม่

ครั้นไปสุพรรณ ยกลงมาถึงกลางทางรู้ว่าพระยาจำบ้าน พระยาภาวโลหะ
กลับมาเข้ากับไทยก็ตกใจ รีบถอยหลังกลับไปรักษาเมืองเชียงใหม่ ให้
กองทัพพม่าตั้งค่ายสกัดทางอยู่ริมฝั่งแม่น้ำฝางเก่า (ฝาง) ข้างเหนือ
เมืองนครลำพูน ๑ กอง ส่วนไปสุพรรณและโปะมะยูนนั้น ตระเตรียมต่อสู้
อยู่ที่เมืองเชียงใหม่

เจ้าพระยาจักรีได้นครลำปางโดยไม่มีผู้ใดต่อสู้ขัดขวาง จึงเดินทัพ
ขึ้นไปถึงเมืองลำพูนพบกับกองทัพพม่าที่มาตั้งกองสกัดอยู่ รบพุ่งติดพันกัน
อยู่หลายวัน กองทัพหลวงพระเจ้ากรุงธนบุรีก็มาถึงเมืองลำพูน แล้วช่วยกัน
ระดมตีทัพพม่าที่ใกล้ฝั่งแม่น้ำฝางเก่า (ฝาง)แตกหนีขึ้นไปเมืองเชียงใหม่
กองทัพหลวงพระเจ้ากรุงธนบุรี พักทัพอยู่ที่เมืองลำพูนนั้น

ส่วนกองทัพเจ้าพระยาจักรี ก็ยกติดตามขึ้นไปล้อมเมืองไว้แล้วให้
ตั้งค่ายล้อมเมืองไว้ถึง ๓๔ ค่าย ซักปีกากถึงกันสามด้าน ยังแต่ด้านเหนือ
เป็นหน้ำที่ของพระยาสุรนครโลก ในครั้งนั้น ชาวเมืองเชียงใหม่เห็นกองทัพ
ไทยขึ้นมาขับไล่พม่า จึงพากันออกจากป่ามาช่วยรบบ้าง เอาเสบียงมาเสริม
เอาอาวุธมาให้บ้าง แม้ชาวเชียงใหม่ในเกาะเมืองก็พยายามเล็ดลอดออกมา
หากองทัพไทยเนื่อง ๆ รวมชาวเชียงใหม่มาเข้าด้วยในคราวนั้นถึง ๕,๐๐๐
คนเศษ กองทัพไทยก็แข็งกล้ายิ่งขึ้น มีทหารช่วยรบมากขึ้น

ถึง ณ วันเสาร์ เดือนยี่ ขึ้น ๓ ค่ำ พระเจ้ากรุงธนบุรีเสด็จยก
กองทัพหลวงมาจากเมืองลำพูน ไปประทับที่ค่ายหลวงริมน้ำ ใกล้เมือง-
เชียงใหม่ แล้วไปทอดพระเนตรค่ายที่ตั้งล้อมเมืองเชียงใหม่ หวังจะเร่งตี
เมืองเชียงใหม่ให้ได้โดยเร็ว ในวันนั้นเจ้าพระยาจักรีก็ยกกองทัพเข้าตี
ค่ายพม่าซึ่งออกมารอบอยู่นอกเมือง ข้างด้านใต้กับด้านตะวันตกแตกหมด
ทุกค่าย เจ้าพระยาสุรสีห์ ยกเข้าตีค่ายพม่าที่ออกมาตั้งรับตรงประตูท่าแพ

ด้านตะวันออก ได้ทั้ง ๓ ค่าย

ในค่านั้น โปสุพลกับโปมะยง่วน ก็ทั้งเมืองเชียงใหม่อพยพผู้คนหนีออกไปทางประตูช้างเผือกข้างด้านเหนือ ซึ่งเป็นด้านหน้าเจ้าพระยาสุรนครโลก เจ้าพระยาสุรนครโลกตั้งค่ายล้อมเมืองยังไม่เสร็จ ก็ตีหักออกไปได้

รุ่งขึ้นวันอาทิตย์ เดือนยี่ขึ้น ๔ ค่ำ พระเจ้ากรุงธนบุรี เสด็จโดยกระบวนพยุหยาตราเข้าเหยียบเมืองเชียงใหม่ แม่ทัพนายกอง และพวกท้าวพระยา ชาวเมืองมาเฝ้าพร้อมกันจึงตั้งพระยาจำบ้าน เป็นพระยาวิเชียร-ปราการ เจ้าเมืองเชียงใหม่ ให้พระยาภาวโลหะ เป็นพระยานครลำปาง เจ้าเมืองลำปาง ให้พระยาลำพูน เป็นพระยาวิญญู เจ้าเมืองลำพูนตามเดิม สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้เมืองเชียงใหม่ครั้งนี้ ได้พาหะและเครื่องศาสตราวุธของข้าศึกเป็นอันมาก ปืนใหญ่ ปืนเล็ก ปืนคาบศิลา ทำบัญชีแล้วรวมกันถึง ๒,๑๑๐ กระบอก ม้า ๒๐๐ ม้า

ทรงปิติสมันต์ที่เสร็จสงครามได้ทันพระประสงค์นั้นยิ่งกว่าอย่างอื่น มีปรากฏในพระราชพงศาวดารและในจดหมายเหตุว่า ในวันที่เจ้าพระยาจักรีกับเจ้าพระยาสุรสีห์ยกเข้าตีค่ายพม่าที่รักษาเมืองเชียงใหม่นั้น สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชมีรับสั่งให้ข้าหลวงไปสืบ แล้วรายงานมากราบทูลเนื่อง ๆ พอข้าหลวงคนหนึ่งกลับมาทูลรายงานว่า

เจ้าพระยาจักรี ได้ตีค่ายพม่าข้างด้านใต้ และด้านตะวันตกหมดแล้ว ในเวลาใกล้เคียงกันนั้น ข้าหลวงอีกคนหนึ่งก็เข้ามาทูลรายงานว่า เจ้าพระยาสุรสีห์ ได้ตีค่ายพม่าที่ประตูท่าแพด้านตะวันออกได้หมดแล้ว

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้ทรงฟัง ยกพระหัตถ์ตบพระเพลาทั้งสองข้าง ออกพระโอษฐ์ว่า

“นี้จะว่า พี่หรือน้อง ดีกว่ากันไหนในครั้งนี้”

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชประทับอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ ๗ วัน

ถึงวันศุกร์ เดือนยี่ แรม ๔ ค่ำ ก็เสด็จกลับเมืองระแหง แล้วกลับกรุงธนบุรี ในเวลาต่อมา ส่วนเจ้าพระยาจักรีอยู่จัดการเมืองเชียงใหม่ เกลี่ยกล่อมให้ชาวเมืองออกมาจากป่า ไปเกลี่ยกล่อมเจ้าฟ้าเมืองน่าน เมืองแพร่ ก็มาสามัคคีโดยดี

ดังนั้น ในปีพุทธศักราช ๒๓๑๗ ไทยก็รวบรวมเมืองเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน กลับมาอยู่ในพระราชอาณาเขตสยามประเทศ トラบเท่าทุกวันนี้**

(ข้อความภายใต้เครื่องหมาย ** นำมาจากเกร็ดพงศาวดารกรุงศรีฯ

หน้า ๔๑๗-๔๒๔)

◆ เลื่อนบรรดาศักดิ์สูงสุด

พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๒ (๒๕๑๖ : ๔๒๖-๔๒๗) บันทึกไว้ว่า ครั้น ณ วันศุกร์ ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๔ ทรงพระกรุณาให้หล่อปืนพระพิรุณ ณ สวนมั่งคุด ในเดือนนั้นกรมการเมืองนครราชสีมา บอกลงมาว่าพระยานางรองคบคิดกันกับเจ้าไธ้ เจ้าอิน และอุปฮาดเมืองจำปาศักดิ์ กระทำการกำเริบเป็นกบฏ จึงมีพระราชดำรัสให้เจ้าพระยาจักรีเป็นแม่ทัพยกกองทัพขึ้นไป ณ เมืองนครราชสีมา แล้วให้กองหน้ายกไปจับตัวพระยานางรองมาได้ พิจารณาเป็นสัตย์ว่าคิดการกบฏ จึงให้ประหารชีวิตเสีย แต่เจ้าไธ้ เจ้าอินกับอุปฮาดนั้นยังตั้งช่องสุ่มผู้คนอยู่ ณ เมืองจำปาศักดิ์ ไพร่พลมีมากทั้งลาวทั้งข่า ประมาทหมิ่นเคษ จึงบอกข้อราชการลงมากราบทูล ครั้นได้ทรงทราบจึงดำรัสให้เจ้าพระยาสุรสีห์คุมทัพหัวเมืองฝ่ายเหนือทั้งปวงยกขึ้นไปเข้าบรรจบกองทัพเจ้าพระยาจักรีแม่ทัพใหญ่ ณ เมืองนครราชสีมา เจ้าพระยาจักรี เจ้าพระยาสุรสีห์ ก็ยกกองทัพไปตีเมืองจำปาศักดิ์ เมืองโขง เมืองอัตปือได้ทั้งสามเมือง จับตัวเจ้าไธ้ เจ้าอิน และอุปฮาดได้ ให้ประหารชีวิตเสีย แล้วตั้งเกลี่ยกล่อมได้

เขมรป่าดงเมืองตะลุง เมืองสุรินทร์ เมืองสังขะ เมืองชุมันท์ มาเข้าสวามิภักดิ์
ทั้งสี่เมือง ไพร่พลมากประมาณสามหมื่น จึงบอกข้าราชการลงมากอบกู้
สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงพระโสมนัส ดำรัสให้มีตราหากองทัพกลับ
ยังกรุงธนบุรี เจ้าพระยาทั้งสองก็เลิกกองทัพกลับมาถึงพระนครในเดือน ๖
ปีระกา นพศก คักราช ๑๑๓๙ ปี จึงทรงพระกรุณาโปรดขุนบำเหน็จ
เจ้าพระยาจักรี ตั้งให้เป็น **เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก พิลิกมहिมา** ทุก
นักรรระอาเดช นรเศรษฐีวงษ์ องค์อัครบาทมุสิกกร บวรรัตน-
บรินายก ฅกรุงเทพมหานคร บวรทวารวดีศรีอยุธยา แล้วพระราชทาน
พานทอง เครื่องยศเหมือนอย่างเจ้าต่างกรม ใหญ่ยิ่งกว่าท้าวพระยาข้า-
ทูลละอองธุลีพระบาททั้งปวง

◆ **อัญเชิญพระแก้วมรกต**

นอกจากนี้ในพระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๒
หน้า ๔๓๐ - ๔๓๕ ยังได้กล่าวถึงการอัญเชิญไว้ว่า ในปีจอ นั้น ฝ่ายข้าง
กรุงศรีสัตนาคนหุต พระวอซึ่งเป็นอุปฮาดอยู่ก่อนมีความพิโรธขัดเคือง
กับเจ้าล้านช้าง จึงพาสมัครพรรคพวกออกจากเมืองมาตั้งอยู่หนองบัวลำภู
ช่องสุ่มผู้คนได้มากจึงสร้างขึ้นเป็นเมืองค่ายเสาไม้แก่น ให้ชื่อเมืองจำปา
นครขวางกานแก้วบัวบาน แล้วแข็งเมืองต่อพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต

พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตแต่งกองทัพให้ยกมาตี พระวอก็ต่อรบ
ตีทัพล้านช้างแตกกลับไป แล้วพระวอแต่งขุนนางให้นำเครื่องราชบรรณาการ
ขึ้นไปเมืองอังวะ ขอกองทัพพม่าลงมาตีกรุงศรีสัตนาคนหุต พระเจ้าอังวะ
ให้แม่กลองเป็นแม่ทัพ ถือพลสี่พันยกลงมาจะตีกรุงศรีสัตนาคนหุต
ทัพพม่ามาถึงกลางทางพอพระเจ้าล้านช้างได้ทราบข่าว จึงแต่งท้าวเพี้ยให้
นำเครื่องบรรณาการไปให้แก่แม่ทัพพม่า ขอขึ้นแก้อังวะ ให้กองทัพยกไป
ตีพระวอ ณ เมืองหนองบัวลำภู ซึ่งเป็นกบฏแก่กรุงศรีสัตนาคนหุต แล้ว

นำทัพพม่ามาพักพล ณ เมืองล้านช้าง พระเจ้าล้านช้างแต่งต้อนรับแม่ทัพพม่า แล้วจัดแจงกองทัพเข้าบรรจบทัพพม่า แหม่งละแงแม่ทัพ ก็ยกทัพพม่าทัพหลวงไปตีเมืองหนองบัวลำภู พระวอต่อสู้เหลือกำลังก็ทิ้งเมืองเสีย พาครอบครัวอพยพแตกหนีไปตั้งอยู่ตำบลดอนมดแดง เหนือเมืองจำปาศักดิ์แล้วแต่งทำวैयाยถือศุภอักษรและเครื่องบรรณาการมาถึงพระยานครราชสีมาขอเป็นเมืองขึ้นข้าขอบขัณฑสีมากรุงเทพมหานคร เอาพระเดชานุภาพสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นที่พึงพำนักสืบไป

พระยานครราชสีมา ก็บอกส่งทูตและศุภอักษรเครื่องราชบรรณาการลงมายังกรุงธนบุรี สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็พระราชทานสิ่งของตอบแทนไปแก่พระวอ โปรดให้ตั้งบ้านเมืองอยู่ ณ ดอนมดแดงนั้น

ฝ่ายกองทัพพม่าที่ได้เมืองหนองบัวลำภูแล้ว ก็เลิกทัพกลับไป ณ เมืองล้านช้าง พระเจ้าล้านช้างให้นำหน้จางวัลแก่แม่กองแม่ทัพ กับทั้งเครื่องราชบรรณาการ ส่งขึ้นไปถวายพระเจ้าอังวะ แม่กองแม่ทัพก็กราบทูลแจ้งข้อราชการแก่พระเจ้าอังวะ แล้วทูลถวายเครื่องราชบรรณาการ ซึ่งพระเจ้าล้านช้างส่งมาถวาย และขอเป็นเมืองขึ้นเขตขัณฑสีมาแก่กรุงรัตนบุรีอังวะนั้น

ฝ่ายพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตได้ทราบว่ พระวอยกลงไปตั้งเมืองอยู่ ณ ดอนมดแดง จึงแต่งให้พระยาสุโขเป็นนายทัพยกพลทหารลงมาตีเมืองดอนมดแดงแตก จับตัวพระวอได้ ให้ประหารชีวิตเสียแล้วก็เลิกทัพกลับไปเมืองล้านช้าง

ฝ่ายท้าวกำบุตรพระวอ แล้วท้าวเพี้ยทั้งปวง จึงบอกหนังสือมาถึงพระยานครราชสีมา ว่ากองทัพเมืองล้านช้างยกมาตีเมืองดอนมดแดงแตกฆ่าพระวอเสีย ข้าพเจ้าทั้งปวงกำลังน้อยจะสู้รบตอบแทนมิได้ จะขอทัพกรุงเทพมหานครยกไปตีเมืองล้านช้างแก้แค้น พระยานครราชสีมา ก็บอกมายังกรุงธนบุรี กราบทูลพระกรุณาทรงทราบ

สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระพิโรธ ดำรัสว่า พระวอ เป็นข้าขอบขัณฑสีมาเมืองเรา และพระยาล้านช้างมิได้ยำเกรง กระทำบังอาจ มาตีบ้านเมืองและฆ่าพระวอเสียฉะนี้ ควรเราจะยกกองทัพไปตีเมืองล้นช้าง ให้ยับเยินตอบแทนแก้แค้นให้จงได้

ครั้นถึง ณ เดือนอ้าย ปีมะจอ ลัมฤทธิศก จึงมีพระราชดำรัสให้เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกเป็นแม่ทัพ กับเจ้าพระยาสุรสีห์ และท้าวพระยา มุขมนตรี ผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งในกรุงและหัวเมืองเป็นอันมาก พลทหารสองหมื่น สรรพด้วยช้างม้า เครื่องสรรพาวุธพร้อมเสร็จ ให้ยกกองทัพไปตีกรุงศรีสัตนาคนหุตคือเมืองล้นช้าง ครั้น ณ วันได้มหาพุทธพิชัยยุทธ จึงเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกและท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งปวง ก็กราบถวายบังคมลา ยกกองทัพขึ้นไปชุมพลอยู่ ณ เมืองนครราชสีมา

เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก จึงให้เจ้าพระยาสุรสีห์ผู้น้องแยกทัพลงไป ณ กรุงกัมพูชา ให้เกณฑ์พลเมืองเขมรหมื่นหนึ่งต่อเรือรบเรือไล่ให้ได้จงมาก แล้วให้ชุดคลองอ้อมเขาสีผี ยกทัพเรือขึ้นไปตามลำแม่น้ำของ (โขง) ไปบรรจบทัพบกพร้อมกัน ณ เมืองล้นช้าง (เวียงจันทน์) เจ้าพระยาสุรสีห์ ก็ยกกองทัพแยกลงไป ณ กรุงกัมพูชา เกณฑ์พลเขมรต่อเรือรบตามบัญชาเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกบังคับนั้น

ส่วนเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกแม่ทัพใหญ่ ก็ยกกองทัพบกจากเมืองนครราชสีมา เดินทางไปถึงแดนเมืองล้นช้าง ให้กองหน้ายกล่วงหน้าไปก่อนตีหัวเมืองรายทางเข้าไปได้หลายตำบล ทัพใหญ่ก็ยกติดตามไปภายหลัง

ฝ่ายเจ้าพระยาสุรสีห์ ครั้นต่อเรือรบเสร็จแล้ว ก็เกณฑ์พลลาวเขมรทั้งปวงชุดคลองอ้อมเขาสีผี ซึ่งตั้งขวางแม่น้ำอยู่ แล้วก็ยกทัพเรือขึ้นมาทางคลองขุด ณ เมืองจำปาศักดิ์ แล้วยกขึ้นมาตีเมืองนครพนม และเมืองหนองคาย ซึ่งขึ้นแก่เมืองล้นช้างได้ทั้งสองตำบล

ฝ่ายพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต ได้ทราบข่าวกองทัพไทยยกมาตี

เมือง จึงแต่งแสนท้าวพระยาลาวทั้งปวง ให้ยกกองทัพมาต่อรบต้านทาน เป็นหลายทัพ หลายตำบล ได้รับกันเป็นสามารบ พลทหารลาวสู้รบ พลทหารไทยทานฝีมือมิได้ ก็แตกพ่ายหนีไปเป็นหลายครั้งหลายแห่ง

ขณะนั้นพระเจ้าร่มขาวเจ้าเมืองหลวงพระบาง เป็นอริอยู่กับ เมืองล้านช้าง ด้วยเมืองล้านช้างไปเอากองทัพพม่ามาตีเมืองหลวงพระบาง แต่ก่อนนั้น ครั้นได้ทราบว่าการกองทัพไทยยกมาตีเมืองล้านช้างก็มีความยินดีนัก จึงแต่งขุนนางให้ยกกองทัพมาช่วยตีเมืองล้านช้าง แล้วขอเป็นเมืองขึ้นพระมหามงกุฎอยุธยา เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก จึงให้กองพระยาเพชรบูรณ์กำกับทัพเมืองหลวงพระบาง เข้าตีด้านข้างเหนือเมือง แล้วยกทัพใหญ่ไปตีเมืองพะโค และเวียงคุก ตั้งค่ายล้อมไว้ทั้งสองเมือง เจ้าเมืองขับพลทหารออกต่อรบเป็นสามารบจะเข้าหักเอาเมืองยังมิได้

ฝ่ายเจ้าพระยาสุรสีห์ เข้าตั้งอยู่ ณ เมืองหนองคาย ให้ตัดศิระชะลาวาเมืองเป็นอันมาก แล้วเอาศิระชะโลงในเรือ ให้หญิงลาวคอนเรือ ขึ้นไปร้องขายศิระชะลาวาที่หน้าเมืองพะโค ชาวเมืองเห็นก็มีใจท้อย่อหย่อนลง ทัพไทยก็เข้าหักเอาเมืองพะโค และเวียงคุกได้ทั้งสองเมือง

เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก จึงให้ยกทัพใหญ่มาตีเมืองพานพร้าว ซึ่งตั้งอยู่ปากฝั่งตะวันตกตรงหน้าเมืองล้านช้างข้าม ชาวเมืองออกต่อรบเป็นสามารบ พลทหารไทยเข้าปืนปล้นเอาเมืองได้ ฆ่าลาวล้มตายเป็นอันมาก แล้วให้ทัพเรือรับกองทัพทั้งปวงข้ามไปปากตะวันออกพร้อมกัน เข้าตั้งค่ายล้อมเมืองล้านช้าง

พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต ก็เกณฑ์พลทหารขึ้นประจำรักษาหน้าที่เชิงเทินรอบเมือง ป้องกันเมืองเป็นสามารบ แล้วให้เจ้านันทเสนราชบุตรซึ่งช้างพลายค่าเพียงอก สูงหกศอกสามนิ้ว คุมพลทหารยกออกจากเมืองมาตีทัพไทย ซึ่งตั้งค่ายล้อมด้านข้างท้ายเมือง พลทหารไทยยกออกตีทัพเจ้านันทเสนแตกพ่ายกลับเข้าเมือง พลลาวล้มตายเป็นอันมาก แต่

รบกันอยู่ถึงสี่เดือนเศษ พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตเห็นเหลือกำลังจะต่อ
รบต้านทานทัพไทยมิได้ ก็ทิ้งเมืองเสีย พาเจ้าอินทร์ เจ้าพรม ราชบุตร
และข้าหลวงคนสนิทหลบลงเรือหนีไป ณ เมืองคำเกิด อันเป็นเมืองขึ้นแก่
เมืองล้านช้าง

กองทัพไทยก็เข้าเมืองได้ จับได้ตัวเจ้าอุปฮาด เจ้านันทเสน และ
ราชบุตรบุตรวังคานวงศ์ชะแม่มณีกำนัลและขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวง
กับทั้งทรัพย์สิ่งสินและเครื่องสรรพคัสตราวุธปืนใหญ่น้อยเป็นอันมาก
เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกให้กวาดขนเข้ามาไว้ ณ เมืองพานพร้าว ฟาก
ตะวันตก กับทั้งครอบครัวลาว ชาวเมืองทั้งปวง แล้วให้อัญเชิญพระ
พุทธปฏิมากร แก้วมรกตและพระบาง ซึ่งสถิตอยู่ ณ พระวิหารในวังพระ-
เจ้าล้านช้างนั้น อาราธนาลงเรือข้ามฟากมาประดิษฐานไว้ ณ เมือง-
พานพร้าวด้วย แล้วให้สร้างพระอารามขึ้นใหม่ ณ เมืองพานพร้าวอาราม
หนึ่ง และแต่งให้ไทยลาวไปเกลี้ยกล่อมหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกได้สิ้น
แล้วแต่งหนังสือบอกให้ขุนหมื่นมีชื่อถือลงมายังกรุงธนบุรี กราบทูลขอ-
ราชการ ซึ่งตีกรุงศรีสัตนาคนหุตได้สำเร็จ แล้วได้ทั้งพระพุทธปฏิมากร
แก้วมรกต แต่พระเจ้าล้านช้างนั้นหนีไป ไม่ได้ตัว

สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวได้ทรงทราบในหนังสือบอกก็ทรง
พระโสมนัส ดำรัสให้มีตราหากองทัพกลับยังพระมหานคร เจ้าพระยา-
มหากษัตริย์ศึกได้ทราบในท้องตรารับสั่งให้หาแล้ว จึงจัดแจงบ้านเมือง
ตั้งให้ พระยาสุโข ขุนนางเมืองล้านช้างให้อยู่รั้งเมือง แล้วก็กวาดครอบครัว
ลาวชาวเมืองกับทั้งพระราชบุตรธิดาวังคานวงศ์และขุนนางท้าวเพี้ยทั้งปวง
กับทรัพย์สิ่งของเครื่องคัสตราวุธและช้างม้าเป็นอันมาก และเชิญพระ-
พุทธปฏิมากรพระแก้ว พระบาง เลิกทัพกลับยังกรุงธนบุรี โดยพระราช-
กำหนด และกองทัพถึงเมืองสระบุรีในเดือนนี้ ปีกุน เอกศก คักราช ๑๑๔๑
ปี จึงบอกลงมาราบทูลพระกรุณาให้ทราบ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวจึง

มีพระราชดำรัสให้หมื่นมณฑลสมเด็จพระสังฆราช พระราชาคณะทั้งปวง ให้ขึ้นไปรับพระพุทธรูปปฏิมากรแก้วมรกตถึงเมืองสระบุรี แล้วให้แต่งเรือชัยเรือกิ่ง ขึ้นไปรับพระพุทธรูปด้วย

ครั้นพอมายังตำบลบางธรณี จึงเสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปรับ โดยทางชลมารค พร้อมด้วยกระบวนนาวาพยุหแห่ลงมาตราบเท่าถึงพระนคร แล้วให้ปลูกโรงรับเสด็จพระพุทธรูปปฏิมากรพระแก้ว พระบาง อัญเชิญขึ้นประดิษฐานไว้ ณ โรงช้างพระอุโบสถวัดแจ้งภายในพระราชวัง ตั้งเครื่องสักการบูชามโหฬารธิดาการโดยยั้ง แล้วมีงานนมหรสพถวายพุทธสมโภชครบสามวัน แล้วพระราชทานบำเหน็จรางวัลแก่พระยามหากษัตริย์ศึก และทำพระยานายทัพนายกองทั้งปวง โดยสมควรแก่ความชอบในราชการสงครามนั้น

◆ ตำนานพระแก้วมรกต

พระพุทธรูปปฏิมากรแก้วมรกตพระองค์นี้ มีเรื่องในหนังสือตำนานโบราณแต่งเป็นภาษามคธไว้ เรียกชื่อว่า **รัตนพิมพวงศ์** เล่าเรื่องเดิมของพระพุทธรูปแก้วพระองค์นี้สืบมา มีใจความในเบื้องต้นว่า

พระมหามณีนรัตนปฏิมากรองค์นี้ เทวดาสร้างถวายพระอรหันต์องค์หนึ่งมีนามว่า พระนาคเสนเถระ ในเมืองปาฏลีบุตร จึงพระนาคเสนเถระเจ้าผู้เป็นพระอรหันต์ อันมีฤทธิ์สำเร็จด้วยอภิญญา ได้อธิษฐานอาราธนาพระบรมสารีริกธาตุของสมเด็จพระพุทธเจ้า ให้ประดิษฐานอยู่ในองค์พระมหามณีนรัตนปฏิมากรถึง ๗ พระองค์ คือในพระโมลีพระองค์หนึ่งในพระนลาฎพระองค์หนึ่งในพระอุระพระองค์หนึ่งในพระอังสาทั้ง ๒ ข้าง ๒ พระองค์ ในพระชานุทั้ง ๒ ข้าง ๒ พระองค์ เป็น ๗ พระองค์ เนื้อแก้วก็ปิดมิดชิดสนิทติดเป็นเนื้อเดียวดังเดิมไม่มีแผลมีช่อง แลเห็นตลอดเข้าไปเลย พระมหามณีนรัตนปฏิมากรอยู่เมืองปาฏลีบุตร แล้วตกไปเมือง

ลังกาทวีป แล้วตกลาเมืองกัมโพชา เมืองศรีอยุธยา เมืองละโว้ เมืองกำแพงเพชร แล้วภายหลังตกไปอยู่เมืองเชียงรายได้ เจ้าเมืองเชียงรายได้หวังจะช้อนแก่ศัตรู จึงเอาปูนทาหลังรักปิดทองบรรจุไว้ในพระเจดีย์ที่เมืองเชียงรายได้

ข้อความตามตำนานในพงศาวดารมีต่อมาว่า เมื่อจุลจักราช ๗๙๖ ปี พระแก้วมรกตพระองค์นี้อยู่ในพระสถูปใหญ่เก่าองค์หนึ่ง ณ เมืองเชียงรายได้ ครั้นพระสถูปเจดีย์นั้นต้องอสุรีบาตพังลงแล้ว ชาวเมืองเชียงรายได้เห็นเป็นองค์พระพุทธรูปปิดทองคำที่บัพทรวงองค์ ก็สำคัญว่าพระพุทธรูปศิลาสามัญ จึงเชิญไปไว้ในวิหารที่วัดพระพุทธรูปในวัดแห่งหนึ่ง

แต่นั้นไป ๒ เดือน ๓ เดือน ปูนที่ลงรักปิดทองหุ้มตัวพระองค์นั้น กะเทาะออกที่ปลายพระนาสิก เจ้าอริการในอาหรามนั้นได้เห็นเป็นแก้วสีเขียว จึงแกะต่อออกไปทั้งพระองค์ คนทั้งปวงจึงได้เห็น และทราบความว่าเป็นพระพุทธรูปแก้วที่บัพทรวง บริสุทธิดีไม่บุบสลาย คนชาวเชียงรายได้และเมืองลาวอื่น ๆ ก็ตื่นกันไปบูชานมัสการมากมาย ท้าวเพี้ยผู้รักษาเมืองจึงได้มีใบบอกลงไปถึงเจ้าเมืองเชียงใหม่ ๆ เกณฑ์กระบวนช้างไปแห่รับเสด็จพระมหายมณีรัตนปฏิมากรแก้วมาโดยหลังช้าง ครั้นมาถึงทางแยกซึ่งจะไปเมืองนครลำปาง ช้างที่รับเสด็จพระมหายมณีรัตนปฏิมากรแก้วมาก็วิ่งตื่นไปทางเมืองนครลำปาง เมื่อหมอความดูแลโลมช้างให้สงบแล้วพามาถึงทางที่จะไปเมืองเชียงใหม่ ช้างก็ตื่นไปทางเมืองนครลำปางอีก จนภายหลังเมื่อเอาช้างเชือกมารับเสด็จพระมหายมณีรัตนปฏิมากรแก้ว ช้างนั้นเมื่อมาถึงที่นั้นก็ตื่นตื่นไปทางเมืองนครลำปางอีก

ด้วยเหตุนี้ ท้าวพระยาผู้ไปรับก็ได้มีใบบอกไปถึงเจ้าเมืองเชียงใหม่ ครั้นนั้นเจ้าเมืองเชียงใหม่นับถือผีสาธมากนัก จึงวิตกว่า ชะรอยผีซึ่งรักษาองค์พระจะไม่ยอมมาเมืองเชียงใหม่ จึงยอมให้เชิญพระมหายมณีรัตนปฏิมากรแก้วนั้นไปประดิษฐานไว้ในเมืองนครลำปาง คนทั้งปวง

จึงได้เชิญไปไว้ในวัดที่คนเป็นอันมากมีศรัทธาสร้างถวาย ในเมืองนครลำปาง นานถึง ๓๒ ปี แล้ววัดนั้นยังเรียกว่า วัดพระแก้วมาจนทุกวันนี้

ครั้นลุลุลศักราช ๘๓๐ เจ้าเชียงใหม่องค์อื่นได้แผ่แผ่นดินเชียงใหม่แล้ว ดำริว่าเจ้าเมืองเชียงใหม่ องค์ที่ล่วงแล้วยอมให้พระมหามณีรัตน์-ปฏิมากรแก้วไปประดิษฐานอยู่เมืองนครลำปางนั้นไม่ควรเลย ควรจะไปอาราธนามาไว้ในเมืองเชียงใหม่ คิดแล้วจึงไปอาราธนาแด่พระมหามณีรัตน์ปฏิมากรแก้วมาสร้างพระอารามวิหารถวายแล้วประดิษฐานไว้ในเมืองเชียงใหม่ และเจ้าเมืองเชียงใหม่ได้พยายามจะทำพระวิหารที่ไว้พระมหามณีรัตน์ปฏิมากรแก้วให้เป็นปราสาทมียอดให้สมควร แต่หาสมประสงค์ไม่ ออสูณบาตลงต้องทำลายยอดที่ตั้งสร้างขึ้นหลายครั้ง จึงได้เชิญพระมหามณีรัตน์ปฏิมากรแก้วไว้ในพระวิหารมีซุ้มจรน่ายอยู่ในผนังด้านหลังสำหรับเป็นที่ตั้งพระมหามณีรัตน์ปฏิมากรแก้วกับเครื่องประดับอาภรณ์บูชาต่าง ๆ มีบานปิดดั่งตู้ เก็บรักษาไว้ เปิดออกให้คนทั้งปวงนมัสการเป็นคราว ๆ แต่พระมหามณีรัตน์ปฏิมากรแก้วได้ประดิษฐานอยู่ในเมืองเชียงใหม่มาได้ ๘๔ ปี

ครั้นลุลุลศักราช ๙๑๓ ปี เจ้าเชียงใหม่องค์หนึ่งซึ่งครองเมืองในครั้งนั้น ชื่อเจ้าไชยเชษฐาธิราช เป็นบุตรพระเจ้าโพธิสารซึ่งเป็นเมืองเซ้าหรือชาว(คือเมืองหลวงพระบาง) เพราะเหตุที่แต่ก่อนนั้นไป เจ้าเมืองเชียงใหม่ องค์ก่อนได้ยกราชธิดา ชื่อนางยอดคำให้ไปเป็นมเหสีพระเจ้าโพธิสาร จึงมีราชบุตรคือ เจ้าไชยเชษฐาองค์นี้

เมื่อเจ้าไชยเชษฐามีอายุได้ ๑๕ ปี เจ้าเชียงใหม่ผู้เป็นอัยกาธิบดีถึงแก่ชีพิตักษัยไป ไม่มีผู้อื่นจะรับที่เจ้าเชียงใหม่ ท้าวพระยากับพระสงฆ์ผู้ใหญ่ทั้งปวง จึงพร้อมกันไปขอเจ้าไชยเชษฐา ผู้บุตรใหญ่ของพระเจ้าโพธิสาร และเป็นนัดดาของเจ้าเชียงใหม่ผู้นั้นมาเป็นเจ้าเชียงใหม่ แลถามเข้าว่า เจ้าไชยเชษฐาธิราช

ครั้งนี้ได้เป็นเจ้าของเสียใหม่แล้วไม่นาน ได้ฟังข่าวว่าพระเจ้าโพธิสาร ผู้บิดาลิ้นชีพวยชนม์แล้ว เจ้าน้องชายต่างมารดาได้เป็นเจ้าเมืองเซ้า เจ้าเสียใหม่เซษฐาธิราชจะใคร่ไปทำบุญในการศพบิดาและจะใคร่ได้ส่วนมรดกด้วย แต่ยังไม่แน่ใจลงว่าจะต้องเป็นเจ้าเมืองเซ้าเสีย ไม่ได้กลับมาเมืองเสียใหม่ หรือจะต้องกลับมาเมืองเสียใหม่ เพราะเมืองเซ้ามีเจ้าแล้ว หรือเมื่อไม่อยู่ฝ่ายข้างเมืองเสียใหม่จะเป็นประการใด ห่วงหน้าพะวังหลังอยู่ จึงได้เชิญพระมหารัตนปฏิมากรแก้วนั้นไปด้วย อ้างว่าจะรับไปทำบุญและให้เจ้านายญาติวงศ์ในเมืองเซ้าได้บูชาทำบุญด้วยกัน แล้วก็ยกครอบครัวไปหมด เมื่อพระมหารัตนปฏิมากรแก้วออกไป จากเมืองเสียใหม่ในครั้งนี้เป็น ปีชวด จัตวาศก จุลศักราช ๙๑๔ ปี เจ้าไชย-เซษฐาธิราช ไปถึงเมืองเซ้าแล้วก็ประนีประนอมพร้อมทั้งเจ้าน้อง และญาติวงศ์ฝ่ายบิดา เชิญพระมหารัตนปฏิมากรแก้วขึ้นประดิษฐานไว้ในประสาธน์ แล้วก็ฉลองพระและทำการกุศลส่งบิดาเป็นอันมาก แล้วก็ปรึกษารื้อกันตามญาติวงศ์พี่น้องด้วยมรดกบิดา แบ่งทรัพย์สิ่งของผู้คนช้างม้าพาหนะซ้ายอยู่ กาลล่วงไปถึง ๓ ปี

ฝ่ายพระยาท้าวแสนผู้รักษาเมืองเสียใหม่เล็งเห็นว่า เจ้าไชย-เซษฐาธิราชไปเมืองเซ้าเสียนานแล้วไม่กลับ การงานบ้านเมืองค้างขัดอยู่มาก ถ้ามีข้าศึกศัตรูก็จะไม่มีผู้ชี้การให้สิทธิ์ขาดได้ จึงได้พร้อมกันปรึกษารื้อหาได้ภิกษุรูปหนึ่ง ชื่อเมกุฏิ เป็นเชื้อวงศ์เจ้าเสียใหม่ทีล่วงแล้วมาแต่ก่อนนั้น เวลานั้นมีสติปัญญาสามารถสมควร จึงพร้อมกันเชิญเจ้าเมกุฏิให้คินผนวชออกมา แล้วก็ยอมยกให้เป็นเจ้าเสียใหม่

พระแก้วมรกตจึงค้างอยู่เมืองเซ้า ๑๒ ปี จนเมื่อเจ้าไชยเซษฐาธิราชลงไปตั้งเมืองเวียงจันทน์เป็นเมืองหลวง จึงเชิญพระแก้วมรกตลงไปไว้เมืองเวียงจันทน์ พระมหารัตนปฏิมากรได้ประดิษฐานอยู่ในเมืองเวียงจันทน์ถึง ๒๑๕ ปี

ครั้นเมื่อจุลศักราช ๑๑๔๐ ปี จึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
แต่ยังดำรงพระเกียรติยศเป็นสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกเป็นจอมพล
เสด็จขึ้นไปตีหัวเมืองลาวได้ตลอดจนเมืองเวียงจันทน์ จึงเชิญพระแก้วมรกต
มากรุงธนบุรี

(นำมาจาก พระราชพงศาวดาร ร.๑ หน้า ๒๔ เจ้าพระยาทิพากร-
วงศ์ เรียบเรียง)

พระพุทธรูปหามณีรัตนปฏิมากร ที่ชาวไทยเรียกกันอย่างสั้น ๆ
กระชับ และตรงเป่าอย่างที่สุดว่า **พระแก้วมรกต** เป็นพระพุทธรูปที่
ชาวไทยให้ความเคารพบูชามานาน นับแต่สร้างกรุงรัตนโกสินทร์ เป็น
มหาปูชนียวัตถุ ที่ไม่สามารถประเมินคุณค่าออกมาเป็นตัวเงินได้ เป็นที่
เคารพนับถือ กราบไหว้บูชาของชาวไทยและชาวพุทธทั่วโลก เป็นพระพุท-
ธูปูบ้านคู่เมือง ถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่สามารถป้องกันภัยอันตรายที่จะเกิด
กับประเทศชาติได้

พระแก้วมรกต จัดเป็นพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะพิเศษที่
แตกต่างไปจากพระพุทธรูปทั่วไป เพราะแกะจากหินสีเขียวแก่ที่หายาก
ชนิดหนึ่ง จัดอยู่ในรัตนชาติที่เรียกกันว่า **หยก**

หยก (Jade) เป็นของหายาก พบได้ในบางประเทศ เช่น ไชปีเรีย
อลาสก้า นิวซีแลนด์ จีน และ พม่า หยกเกิดจากหินแปรที่มีส่วนผสม
ของแร่ธาตุแตกต่างกันไป มี ๒ ชนิด คือหยกอ่อน และหยกแข็งที่มี
ราคาแพงมาก

พระพุทธรูปหามณีรัตนปฏิมากร เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ
พระพักตร์อัมเอบ มีขนาดหน้าตักกว้าง ๔๓ เซนติเมตร (๑๗ นิ้ว) สูง
๕๕ เซนติเมตร (๒๑ นิ้ว) ภายใต้อันฐานที่ประทับมีเศษแก้วมิได้ตัดให้ราบ
ยื่นยาวออกไป เพื่อบังคับให้วางบนที่เจาะ มิให้องค์พระเคลื่อนจากที่ตั้ง
เศษแก้วนี้มีความยาวถึง ๒๘ เซนติเมตร

นับเป็นความชาญฉลาดยิ่งของคนโบราณผู้สร้างพระพุทธรูปองค์นี้ หากตั้งไว้บนฐานชุกชีเฉย ๆ เมื่อเกิดแผ่นดินไหว หรือเกิดอุบัติเหตุอื่นใดก็ดี จะทำให้พระพุทธรูปองค์นี้เสียหายได้ง่าย หรือบางทีอาจถูกโจรกรรมได้อย่างง่ายดาย เพราะเป็นพระพุทธรูปที่ไม่ใหญ่ จึงไม่หนัก เมื่อรวมความยาวของแท่งหยกที่นำมาสร้างพระพุทธรูปองค์นี้ ต้องใช้แท่งหยกยาวถึง ๓๒ นิ้ว และโดยพุทธลักษณะที่มีส่วนละม้ายคล้ายคลึงกับพระพุทธรูปสมัยเชียงแสนตอนปลายที่ผู้รู้เรียกกันว่า **สิงห์สาม** มาก พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงสันนิษฐานไว้ด้วยว่า พระแก้วมรกตนี้เป็นฝีมือช่างล้านนาที่เมืองเชียงแสนนั่นเองอย่างไม่มีที่สงสัย

ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ชาวเมืองฟลอเรนซ์ ประเทศอิตาลี ท่านเข้ามารับราชการในประเทศไทย ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ ท่านสนใจงานศิลปะของสยามมาก จึงได้ศึกษาจนมีความเชี่ยวชาญหลายสาขา มีผลงานประติมากรรม(งานปั้น)อนุสาวรีย์ระดับชาติที่มีชื่อเสียงมากมาย เช่น อนุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ซึ่งประดิษฐานอยู่ที่เชิงสะพานพุทธฯ พระบรมรูปทรงม้า ที่วงเวียนใหญ่ ธนบุรี คุณหญิงโม ที่วงเวียนกลางเมืองโคราช ฯลฯ ท่านสรุปความเห็นเกี่ยวกับพุทธลักษณะของพระแก้วไว้ว่า

“น่าจะเป็นฝีมือช่างท้องถิ่น ในอาณาจักรล้านนาไทย ถ้าจะจัดยุคสมัยทางโบราณคดี พระแก้วมรกตน่าจะสร้างขึ้นในสมัยเชียงแสนรุ่นหลัง ไม่ใช่ฝีมือชาวต่างประเทศดังที่เข้าใจกัน”

จากการศึกษาด้านพุทธลักษณะ สถานที่พบครั้งแรก และสถานการณืสงครามในสมัยโบราณ รวมถึงบทสรุปของรัชกาลที่ ๔ ของนักโบราณคดีรุ่นหลัง และรวมถึงบทสรุปของศาสตราจารย์ศิลป์ ก็ดี ทำให้เชื่อได้ว่า พระแก้วมรกตสร้างโดยฝีมือคนไทยเราเอง ตามตำนานการค้นพบโดยบังเอิญ ซึ่งสอดคล้องกันทุกประการดังนี้

◆ การค้นพบพระพุทธรูปหยก

เหตุเกิดขึ้นที่วัดป่าญะ วัดนี้อยู่ทางทิศตะวันออกของเมืองเชียงราย เป็นทางที่จะไปยังเมืองเชียงแสนริมฝั่งแม่น้ำโขง วันหนึ่งในฤดูฝน ปี พุทธศักราช ๑๘๗๗ (ตรงกับสมัยพญาสามฝั่งแกน เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ที่ ๘ แห่งราชวงศ์มังราย พญาสามฝั่งแกน ครองเมืองเชียงใหม่ระหว่าง ปี พ.ศ. ๑๘๔๕ - ๑๘๘๔) ฟ้าผ่าลงมาที่เจดีย์วัดป่าญะจนพังลงมา เห็นพระพุทธรูปปูนปั้นลงรักปิดทอง ท่านเจ้าอาวาสจึงได้นำไปเก็บรักษาไว้ในพระวิหาร วันหนึ่งขณะทำความสะอาดวิหาร เกิดอุบัติเหตุทำให้ปูนที่หุ้มพระภรณ์กะเทาะออก ทำให้เห็นแก้วสีเขียวอยู่ภายใน ท่านเจ้าอาวาสทราบ จึงสั่งให้กะเทาะปูนออกจนหมดสิ้น พบว่าเป็นพระพุทธรูปหินสีเขียวเข้ม มีพุทธลักษณะสง่างามมาก และในชั้นต่อมาจึงทราบว่าหินชนิดนี้ เป็นหินที่หายากมากเรียกกันว่า หินหยก

ข่าวการค้นพบแพร่หลายออกไป จึงมีผู้แต่งตำนานพระแก้วมรกตร่วมสมัยที่ค้นพบมากมายหลายท่านหลายสำนวน เช่น ท่านรัตนปัญญา เป็นชาวเชียงราย ผู้แต่งหนังสือชินกาลมาลีปกรณ์ ท่านพรหมราชปัญญา ท่านเป็นชาวลำปาง ผู้แต่งหนังสือรัตนพิมพวงศ์ ว่าด้วยเรื่องพระแก้วมรกต

อันการสร้างพระพุทธรูปสำหรับเคารพอย่างที่เราพบเห็นอยู่ทุกวันนี้ เพิ่งจะมีขึ้นมาเมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานได้ ๕๐๐ ปี ในสมัยนั้นที่เมืองปาฏลิบุตรมีพระเถระรูปหนึ่งนาม พระธรรมรักขิต พระธรรมรักขิต มีศิษย์รูปหนึ่งนามว่า พระนาคเสน

พระนาคเสนนี้ พระเจ้ามิลินท์เคารพนับถือมาก และพระเจ้ามิลินท์นี้เป็นกษัตริย์กรีก ทรงพระนามว่า มินานเดอร์ พระนาคเสนคิดว่าศาสนาพุทธจะรุ่งเรืองได้ ต้องสร้างรูปจำลองของพระพุทธเจ้า หากสร้างด้วยทองคำหรือเงิน ก็จะทำให้ผู้พบเห็นเกิดความโลภ แล้วทำลายรูปจำลองนั้นเสียสมควรที่จะสร้างด้วยฤทธิ์และมนต์

จึงเป็นที่ยุติกันได้ว่า ศาสนากาลล่วงมาได้ ๒๕๔๗ ปี แต่พระพุทธรูปจำลองนั้น เพิ่งเกิดขึ้นมาได้เพียง ๒๐๔๗ ปีเท่านั้นเอง ทั้งนี้เพราะพระเจ้ามลิந்தซึ่งเป็นชาวกรีก ได้นำศิลปะการแกะสลักหินที่รุ่งเรืองมากในกรีกยุคโบราณนำมาประยุกต์ใช้ในอินเดีย จนเป็นที่นิยมสืบเนื่องมาตราบเท่าทุกวันนี้

หากจะตัดเรื่องราวตามตำนานที่เกี่ยวข้องกับอภินิหาร ตามความเชื่อของคนโบราณออกไป จุดกำเนิดของพระพุทธรูปมหาเมธีรัตนปฐุมการ พระแก้วมรกต คงจะเริ่มต้นกันที่วัดป่าญะ ในปีพุทธศักราช ๑๔๗๗

เมื่อข่าวการค้นพบพระแก้วมรกตแพร่กระจายออกไปกว้างไกล จนถึงเมืองเชียงใหม่ พระเจ้าสามฝั่งแกนแห่งราชวงศ์มังราย เจ้าเมืองเชียงใหม่ที่ ๘ (ครองเมืองระหว่าง พ.ศ. ๑๔๔๕-๑๔๘๔) จึงมีรับสั่งให้จัดกระบวนช้างไปอัญเชิญพระแก้วจากเมืองเชียงรายได้ ซึ่งเป็นเมืองอารักขาของเมืองเชียงใหม่ มาประดิษฐานยังเมืองเชียงใหม่ เพราะเป็นเมืองศูนย์กลางของล้านนา ปรากฏว่าช้างทรงเดินทางมาถึงบ้านแจ้สัก ช้างทรงก็ไม่ยอมเดินทางต่อไป พระเจ้าสามฝั่งแกนจึงเสี่ยงทายดูว่า พระแก้วมรกตท่านปรารถนาจะไปประทับอยู่แห่งใด ผลการเสี่ยงทายได้เมืองลำปาง ซึ่งก็เป็นเมืองในอารักขาของเมืองเชียงใหม่ด้วยเช่นกัน จึงจำใจนำพระแก้วมรกตขึ้นอวไปประดิษฐานยังเมืองลำปาง ทั้งนี้เพราะช้างทรงไม่ยอมเดินไปทางลำปางสถานเดียวหากมีพระแก้วมรกตอยู่บนหลัง

ชาวเมืองลำปางดีใจมาก ช่วยกันสร้างวัดถวายขึ้นที่บ้านเวียงเหนือ ปัจจุบันห่างจากศาลากลาง ๒ กม. วัดพระแก้วดอนเต้า จึงเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกตมานานถึง ๓๒ ปี

เมื่อพระเจ้าติโลกราช (โอรสของพระเจ้าสามฝั่งแกน) กษัตริย์แห่งราชวงศ์มังราย ผู้ครองนครเชียงใหม่ ที่ ๔ ครองเมืองเชียงใหม่ระหว่าง พ.ศ. ๑๔๘๔ - ๒๐๓๐ โปรดให้จัดกระบวนเกียรติยศไปอัญเชิญพระแก้ว-

มรกดไปประดิษฐานที่เมืองเชียงใหม่ โดยสร้างอารามเตรียมไว้ เมื่อปี พ.ศ. ๒๐๑๑ ด้วยการสร้างปราสาทสูงเป็นพิเศษสำหรับเป็นที่ประดิษฐาน แต่เหตุใดไม่ปรากฏ ปราสาทหลังนี้กลับถูกฟ้าผ่าลงมาหลายครั้งหลายคราว พระเจ้าติโลกราชจึงอัญเชิญพระแก้วมรกดไปประดิษฐานไว้ ณ ชุ่มจรนำด้านทิศตะวันออกของเจดีย์หลวง เปิดให้ชาวเชียงใหม่และใกล้เคียงมากราบไหว้บูชา เพื่อเป็นสิริมงคลกับตนเองและครอบครัว ครั้งนี้พระแก้วมรกดประดิษฐานอยู่ที่นครเชียงใหม่ถึง ๘๔ ปี

◆ ไปประดิษฐานอยู่ที่นครหลวงพระบาง

สาเหตุที่พระแก้วมรกด ต้องไปประดิษฐานอยู่ที่หลวงพระบาง และในที่สุดต้องไปอยู่ที่นครเวียงจันทน์ เนื่องจากว่าเมืองเชียงใหม่นับแต่สมัยพระเมืองเกษเกล้าครองเมืองเชียงใหม่ครั้งที่ ๑ ระหว่าง พ.ศ. ๒๐๖๘ - ๒๐๘๑ เมืองเชียงใหม่ได้เริ่มเข้าสู่ยุคเสื่อม เพราะข้าราชการระดับสูงแตกความสามัคคี ก่อปรกับกษัตริย์ผู้ครองเมืองอ่อนแอไร้ความสามารถแก่งแย่งชิงดีกัน สู้ฟันกัน จนบ้านเมืองวินาศฉิบหาย แล้วในที่สุดเมืองเชียงใหม่และลำนานาทั้งหมดก็สิ้นอิสรภาพ เป็นเมืองขึ้นของพม่า

เนื่องจากพญาแก้วผู้ครองนครเชียงใหม่ที่ ๑๑ สิ้นพระชนม์โดยไม่มีโอรสสืบราชสมบัติ ขุนนางเมืองเชียงใหม่จึงไปเชิญ **พญาเกษ** พระอนุชาที่ครอง **เมืองน้อย** อยู่ ให้มารับราชสมบัติ โดยทรงพระนามในพระสุพรรณบัฏว่า **พระเมืองเกษเกล้า** แต่พระเมืองเกษเกล้าไม่มีฐานอำนาจในเมืองเชียงใหม่ จึงถูกต่อต้านจากขุนนางฝ่ายตรงข้าม ในที่สุดพระองค์ถูกถอดออกจากเจ้าเมืองเมื่อปี พ.ศ. ๒๐๘๑ แล้วส่งไปครองเมืองน้อยตามเดิม

ขุนนางอีกกลุ่มหนึ่งไปทูลเชิญท้าวน้อย โอรสองค์ใหญ่ของพระเมืองเกษเกล้าขึ้นมาครองเมืองเชียงใหม่ แต่ก็ครองเมืองได้เพียง ๕ ปี ก็ถูก

ลอบปลงพระชนม์ ขุนนางจึงไปทูลเชิญพระเมืองเกษเกล้ามาครองเมือง เป็นครั้งที่ ๒ ครองเมืองอยู่ได้ ๒ ปี พระเมืองเกษเกล้าก็ถูกลอบปลงพระชนม์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๐๘๘ เจกเช่นพระโอรสของพระองค์

ท้าวแสนดาว หัวหน้าขุนนางเมืองเชียงใหม่ ให้ไปทูลเชิญ เจ้าฟ้าเมืองเชียงตุงมาครองเมืองเชียงใหม่ แต่ก็ถูกปฏิเสธโดยสิ้นเชิง

ความวุ่นวายจึงเกิดขึ้นอย่างหนัก เจ้าเมืองลำปาง เจ้าเมืองเชียงราย เจ้าเมืองพาน และเจ้าเมืองเชียงแสน จึงนัดแนะสัญญาร่วมประชุมกันที่ริมฝั่งโขง เมืองเชียงแสน โดยมีมติเป็นเอกฉันท์ให้ไปทูลเชิญ **พระไชยเชษฐา** โอรสพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต ซึ่งมีพระราชมารดาเป็นราชธิดาพระเมืองเกษเกล้า ขึ้นมาครองเมืองเชียงใหม่ โดยใช้ราชทูตถือสารเดินทางไปเมืองศรีสัตนาคนหุตโดยทันที

ในระหว่างนี้ เมืองเชียงใหม่เกิดจลาจลด้วยเจ้าเมืองแสนหวียกกองทัพมาล้อมเมืองเชียงใหม่เพื่อจับท้าวแสนดาวหัวหน้าขุนนาง แต่ผู้กองทัพอเมืองเชียงใหม่ไม่ได้ เจ้าเมืองแสนหวียจึงใช้ม้าเร็วไปขอกองทัพจากกรุงศรีอยุธยาช่วย ในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยานั้นก็ไว้ว่า สมเด็จพระไชยราชาธิราช จึงมีรับสั่งให้เตรียมกองทัพเพื่อขึ้นไปช่วยตามคำร้องขอ

เจ้าเมืองที่ประชุมกันที่เมืองเชียงแสนทราบเรื่องนี้จึงรีบกลับมาที่เมืองเชียงใหม่ในทันที แล้วช่วยกันจับท้าวแสนดาวฆ่าเสีย แล้วอัญเชิญมหาเทวีเจ้าจิริประภา พระราชธิดาอีกพระองค์หนึ่งของพระเมืองเกษเกล้า ขึ้นครองเมืองชั่วคราว ไม่ทันไรกองทัพพระไชยราชาจากกรุงศรีอยุธยา ก็เข้ามาถึงเมืองเชียงใหม่ พระนางจิริประภาจึงจัดเครื่องราชบรรณาการและขบวนต้อนรับอย่างสมเกียรติ ประทับพอกองทัพหายเหนื่อยพระองค์ก็ยกกองทัพกลับกรุงศรีอยุธยา

เมื่อกองทัพกรุงศรีอยุธยาลบไปสิ้นแล้ว สมเด็จพระไชยเชษฐา

ก็เสด็จถึงเมืองเชียงใหม่ พระนางจิริประภาภีสละราชสมบัติเพื่อหลีกทางให้พระญาติ พระไชยเชษฐาครองเมืองเชียงใหม่ได้ ๒ ปี ระหว่างปี พ.ศ. ๒๐๘๙ - ๒๐๙๐ ในเวลานั้นพระเจ้าโพธิสารพระราชบิดาสวรรคต พระญาติแย่งราชสมบัติกันวุ่นวาย พระองค์จึงต้องลงมาตัดสินเพื่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง แต่สถานการณ์ในช่วงนั้นไม่แน่ว่า พระทัยว่า จะเสด็จกลับมาครองเมืองเชียงใหม่อีกหรือไม่ พระองค์จึงอัญเชิญพระแก้วมรกตไปประดิษฐานที่เมืองหลวงพระบางด้วย

แต่พระองค์กลับต้องขึ้นครองกรุงศรีสัตนาคนหุต โดยมีเมืองหลวงพระบางเป็นเมืองหลวง ตามคำกราบบังคมทูลของขุนนาง และของพระญาติ พระแก้วมรกตจึงประดิษฐานอยู่ที่หลวงพระบางถึง ๑๒ ปี

ระหว่างนี้เมืองเชียงใหม่ถูกพระเจ้าบุเรงนองเข้าครองเมืองเรียบร้อยแล้ว กำลังแผนบุณการมีไปยังเมืองหลวงพระบางซึ่งอยู่ไม่ไกลกัน พระเจ้าไชยเชษฐาจึงตัดสินใจเสด็จไปอยู่ที่เมืองเวียงจันทน์ โดยอัญเชิญพระแก้วมรกตไปประดิษฐานที่เมืองเวียงจันทน์ด้วย พระแก้วมรกตจึงประดิษฐานอยู่ที่เมืองเวียงจันทน์ถึง ๒๑๕ ปี

(หมายเหตุ-ก่อนนี้ลาวทั้งประเทศ เรียกตนเองว่า กรุงศรีสัตนาคนหุต บางแห่งเรียกว่า เมืองล้านช้าง โดยมีเมืองหลวงพระบางเป็นเมืองหลวง จนถึงปี พ.ศ. ๒๑๐๗ พระเจ้าไชยเชษฐา ทรงย้ายเมืองหลวงลงมาที่เมืองเวียงจันทน์ เพื่อหลีกหนีสงครามและการรุกรานของพระเจ้าบุเรงนองกษัตริย์พม่า)

◆ พระแก้วมรกต ถูกอัญเชิญอีกครั้งหนึ่ง

เมื่อปีพุทธศักราช ๒๓๒๑ พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต หรือ เมืองล้านช้าง (ปัจจุบันคือเมืองเวียงจันทน์-คำจูล) เกิดวิวาทกับพระวอตั้งเมืองอยู่ที่ดอนมดแดง เป็นข้าขอบขัณฑสีมากับกรุงธนบุรี แล้วยกกองทัพลงมาตีเมืองดอนมดแดงแตกแล้วฆ่าพระวอเสีย ความทราบถึงสมเด็จพระเจ้าตากสินจึงทรงพระพิโรธ ทหาว่าพระยาล้านช้างมิได้มีความยำเกรง จึงมี

รับสั่งให้เจ้าพระยามหาโกษาธิบดีเป็นแม่ทัพ กับเจ้าพระยาสุรสีห์ ยกกองทัพพลสองหมื่นไปตีกรุงศรีสัตนาคนหุต สงครามคราวนี้รบกันอยู่นานถึง ๔ เดือนเศษ พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตสู้ไม่ได้จึงทิ้งเมืองเสีย แล้วลอบหนีไปพำนักอยู่ที่เมืองคำเกิด อันเป็นเมืองขึ้นของเมืองล้านช้าง

กองทัพของเจ้าพระยาจักรีเข้าเมืองได้ จับได้ตัวเจ้าอุปฮาด เจ้านันทเสน และราชบุตร ราชบุตรี บรมวงศาณรงค์ สะเม้งสนมกำนัล และขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวง กับทรัพย์สินเงินทอง เครื่องสรรพัตตราวุธปืนใหญ่น้อยเป็นอันมาก จึงชนและกวาดต้อนเชลยชาวลาว พร้อมกับอัญเชิญพระแก้วมรกต และพระบาง ที่ประดิษฐานอยู่ในพระวิหารในวังเจ้าล้านช้างนั้น ลงเรือข้ามฟากมาประดิษฐานไว้ ณ เมืองพรานพรวัว ซึ่งอยู่คนละฝั่งโขง

และแน่นอน เชลยชาวลาวที่ถูกนำมาพำนักชั่วคราวที่เมืองพรานพรวัวนั้น ต้องมีสาวเชื้อพระวงศ์ซึ่งมีนามว่า แว่น อยู่ด้วย และท่านผู้นี้แหละต่อมาได้เป็นบาทบริจาริกาอนุภรรยาสมเด็จพระเจ้าพระยาจักรีที่โปรดปรานมาก อันเป็นสาเหตุให้ท่านผู้หญิงหึงหวง และมีปากมีเสียงกับท่านเจ้าคุณ ด้วยเรื่องคุณแว่นนี้บ่อย ๆ และเป็นที่มาของสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี พระอัครมเหสี ผู้ไม่ประสงค์ประทับในพระบรมมหาราชวัง ดังที่ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช (๒๕๓๔ : ๑๒-๑๕) ท่านเล่าไว้ในหนังสือ **โครงการกระดูกในตู้** ผู้เรียบเรียงขออนุญาตนำมาเล่าต่อดังนี้

เมื่อท่านได้อ่านประวัติศาสตร์ ท่านจะรู้จักบรรพบุรุษของท่าน
รู้สิทธิรักและทวงแค้น รู้คุณค่าของแผ่นดินถิ่นเกิดของท่าน
และเชื่อว่าทุกท่านจะเกิดความรักถึงหน้าที่
ที่พวกเราทุกคนจะต้องปกป้องผืนแผ่นดินผืนนี้
ที่บรรพบุรุษท่านฝากป้อมรักษาเอาไว้ให้
สืบต่อเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษของเราต่อไป
อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

